

Nr 201.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om köparens rätt till märkt virke; given Stockholms slott den 10 mars 1944.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om köparens rätt till märkt virke.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
om köparens rätt till märkt virke.

Häriigenom förordnas som följer.

Ved eller annat virke, som någon tillhandlat sig, må, ändå att virket är kvar i säljarens vård, ej tagas i anspråk för betalning av dennes gäld, om virket i fråga blivit tydligt märkt för köparens räkning och det vid köp av sådant virke är brukligt att genom märkning angiva vad som tillkommer köparen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Lagen äger ej tillämpning, där utmätning ägt rum eller konkurs inträffat före nämnda dag.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om lagstiftning angående *virkesförvärvares skydd mot överlåtarens borgenärer* och anför därvid följande.

Inkomna framställningar.

Frågan om ökat skydd för virkesköpare gentemot säljarens borgenärer har under föregående år väckts genom tvenne till Kungl. Maj:t inkomna framställningar, den ena från virkesmättningsrådet, i egenskap av samarbetsorgan för landets virkesmättningsföreningar, och den andra från statens bränslekommission.

Virkesmättningsrådet har i sin skrivelse anført i huvudsak följande.

Köpare av skogsprodukter, såsom sågtimmer, massaved och brännved, såge sig oftast av olika skäl tvungna att erlægga betalning för varan innan de kunde omhändertaga densamma. De måste oftast inskränka sig till att låta mäta och märka varan, varefter den finge kvarligga antingen på säljarens mark eller i bästa fall på neutralt område invid flottled, järnväg, landsväg eller dylikt. Faran för att köparens rätt till den köpta och betalda varan skulle gå honom förlustig vore under föreliggande omständigheter betydande. Skulle nämligen säljaren gå i konkurs, innan köparen hunnit bortfrakta varan, uppkomme frågan om köparens rätt till densamma gent emot konkursboet, och avgörande härför vore, huruvida besittningsrätten överflyttats till köparen eller ej. De nu i virkes- och brännvedskontrakt vanligen inryckta bestämmelserna om att den mark, varpå virket upplagts, uthyrdes till köparen så länge virket kvarlåge, kunde, framför allt om upplagsplatsen låge å säljarens mark, befaras icke giva köparen besittningsskydd gentemot säljarens borgenärer. Att med vederbörande markägare upprätta särskilda nyttjanderättskontrakt med karta över upplagsplatserna och att å marken utmärka eller inhägna dessa platser vore av praktiska skäl icke genomförbart.

Det vore av tekniska skäl ej annat än i rena undantagsfall tänkbart att tillämpa den s. k. lösöreköpsförordningens föreskrifter. De fordringar på publicitet av köpen, som denna förordning stipulerade, lade också ur affärsmässigt synpunkt hinder i vägen för ett sådant förfarande. — Av det anförda framginge, att köparen näppeligen kunde säkra sin äganderätt gent emot tredje man, förrän han på ett handgripligt sätt ernått den fulla besittningsrätten till det köpta virkespartiet. Då detta icke läte sig göra förrän i många fall flera veckor, ja månader, efter erlagd betalning, hade behovet av en komplettering av gällande rätt på detta speciella område blivit allt större. Det genom virkesmättningsföreningarna inmätta virket representerade ett värde av hundratals miljoner kronor per år, och härtill komme värdet av all den brännved, som genom bränslekommissionens och enskildas försorg uppköptes. En kris på virkesmarknaden kunde komma att medföra stora förluster samt giva upphov till rättstvister. Rådande oklara förhållanden vore till förfång jämväl för säljarna. Lagbestämmelser i syfte att definiera tidpunkten för ägande- respektive besittningsrättens övergång från säljare till köpare vore sålunda nödvändiga. Denna tidpunkt borde enligt rådets uppfattning fastställas så, att den om möjligt sammanfölle med vidtagandet av den åtgärd varigenom virket genom inmätning och märkning individualiserades. En ändring av nu gällande lag därhän, att köparen ansåges hava kommit i besittning av det köpta virket så snart detta inmätts och märkts med hans märke, torde beträffande köp av skogsprodukter endast innebära att lägen komme att uttrycka vad enligt allmän uppfattning redan vore gällande rätt. De flesta säljare och köpare torde vid avtalets träffande utgå ifrån att äganderätten till det köpta virket överginge till köparen vid nyssnämnda tidpunkt och att virket alltså därefter icke kunde tagas i anspråk av säljarens borgenärer. En omedelbar utredning i denna fråga vore av behovet påkallad.

Bränslekommissionen har anslutit sig till syftet med virkesmättningsrådets framställning. Efter en redogörelse för förhållandena på brännvedsmarknaden och olika försökta utvägar att skapa skydd för köparen mot säljarens borgenärer har kommissionen förklarat sig icke på frågans nuvarande standpunkt kunna bedöma, huruvida det läte sig göra att i rättssystemet intaga bestämmelser av den innebörd, virkesmättningsrådet föreslagit. Skulle detta visa sig icke vara möjligt, borde enligt kommissionens mening övervägas, huruvida köpare av virke under de av virkesmättningsrådet anförda betingelserna kunde tillerkännas en mot tredje man skyddad panträtt samt sålunda förmansrätt enligt 17 kap. 3 § handelsbalken. Kommissionen har slutligen hemställt, att skyndsamt utredning måtte verkställas angående möjligheterna att rättsligen reglera förhållandet mellan köpare av virke, som blivit upplagt, inmätt och märkt för köparens räkning, samt säljaren och dennes borgenärer.

Utredning.

I anledning av de inkomna framställningarna har inom justitiedepartementet av f. d. justitierådet Algot Bagge verkställts utredning rörande hithö-

rande spörsmål. Utredningsmannen har avlämnat en den 30 november 1943 dagtecknad promemoria angående virkesförvärvares skydd i vissa fall mot överlåtarens borgenärer jämte ett förslag till lag om verkan mot säljarens borgenärer av sålt virkes märkning. I promemorian — vilken torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende (*Bilaga A*) — ha virkesmättningsrådets och bränslekommissionens förenämnda framställningar återgivits med uteslutande endast av vissa mindre väsentliga delar. Utredningsmannens förslag går ut på att skydd för virkesköpare mot säljarens borgenärer under vissa betingelser skall kunna inträda i och med virkets märkning.

Utredningsmannen har i promemorian lämnat en utförlig redogörelse för vad som må anses vara gällande rätt beträffande förhållandet mellan säljarens borgenärer och köparen i de fall som de inkomna framställningarna avse. Av redogörelsen framgår i huvudsak följande.

Enligt förordningen den 20 november 1845 i avseende på handel om lösören som köparen låter i säljarens vård kvarbliva — lösöreköpsförordningen — gäller att den, som tillhandlar sig lösören och tillåter att desamma få kvarbliva i säljarens vård, har att, för den händelse han vill att det köpta skall fredas från utmätning för säljarens skuld och vid dennes konkurs avskiljas från boets tillgångar, upprätta skriftlig avhandling om köpet med förteckning å de köpta persedlarna och vittnens underskrift. Den sålunda upprättade avhandlingen skall sedan inom bestämd tid undergå visst publicitetsförfarande, ingivas i Stockholm till överståthållarämbetets kansli och annorstädes till underrätten för införande i vederbörligt protokoll m. m. En sålunda upprättad och behandlad avhandling ger skydd mot säljarens borgenärer, såframt icke utmätning kommer till stånd inom trettio dagar från avhandlingens företeende hos överståthållarämbetets kansli eller inför rätten eller konkurs följer på ansökan som skett, respektive på offentlig ackordsförhandling som inletts, inom samma tid. Även om den angivna tiden gått till ända, kan utmätningsborgenär eller säljarens konkursbo under vissa förutsättningar genom rättegång angripa avhandlingen i fråga.

Lösöreköpsförordningen torde vid sin tillkomst huvudsakligen ha avsett fall, då någon bisträckte en person i ekonomiskt trångmål genom att inköpa hans bohag eller inventarier och samtidigt medgiva honom att tills vidare behålla och begagna det sålda. Enligt stadig praxis räknas emellertid till lösören i förordningens mening ej blott »persedlar» av antydd art utan även andra lösa saker, exempelvis brännved och annat virke. Förordningen anses vidare tillämplig ej blott å sådana i säkerhetssyfte avslutade köp, som nyss berörts (säkerhetsköp), utan även å vanliga köp (omsättningsköp). Orden »tillåter att desamma (lösörena) få i säljarens vård kvarbliva» anses numera icke utesluta det vid virkesaffärer ofta förekommande fall att godset kvarligger hos säljaren icke i dennes intresse utan emedan det varit olägligt för köparen att genast omhändertaga detsamma. Vad beträffar speciellt uttrycket »säljarens vård» ha delade meningar yppats huruvida därmed avses allenast fysisk, omedelbar besittning eller jämväl fall, då säljaren har godset i sin medelbara besittning. Om den förstnämnda tolkningen är riktig, komma sådana försäljningar av lösören, där godset icke befinner sig i säljarens omedelbara besittning utan hos tredje man, att falla utanför förordningens tillämpningsområde. En köpare av t. ex. virke i tredje mans besittning kan med denna tolkning icke vinna skydd mot säljarens borgenärer genom att iakttaga de i förordningen stadgade formaliteterna.

Fall då det är oviss, huruvida godset är kvar i säljarens omedelbara be-

sittning eller endast befinner sig i hans medelbara besittning eller helt lämnat hans besittning, uppkomma ofta vid försäljning av virke. Åtskilliga vägledande domstolsavgöranden finnas, av vilka följande kan utläsas: Om virket kvarliggert på avverkarens mark inom dennes mera omedelbara maktområde, t. ex. hans inhägnade upplagsplats, är virket alltså i säljarens vård. Lösöre köpsförrordningen är tillämplig och köparen således icke skyddad, om ej förrordningens publicitetsförrfarande iakttagits. Ligger virket utanför säljarens omedelbara maktområde men dock på hans mark, t. ex. ute i skogen, anses virket likaledes vara kvar i säljarens vård. Om virket åter av säljaren upplagts på neutralt område utan att likväl hans befattning med virket upphört — han skall t. ex. senare avlämna det till fraktförrare — anses virket alltså vara i säljarens vård. Skall ett på neutralt område — invid en landsväg, på stranden invid en flottled, på plats invid en järnvägsstation — upplagt virkesparti där omhändertagas av köparen, är det tvivelaktigt i vems besittning virket förr omhändertagandet befinner sig. Har virket under medverkan av båda parterna förrsetts med köparens märke, kan det ifrågasättas, huruvida godset alltså bör anses vara kvar i säljarens vård och om lösöre köpsförrordningen är tillämplig. Den omständigheten att upplagsplatsen är neutralt område medför dock ej i och för sig att uppläggaren mister besittningen. Särskilda svårigheter vid bedömandet uppstå i fall då godset avlämnats till en s. k. självständig mellanman — t. ex. en flottningsförrening.

Om lösöre köpsförrordningen ej är tillämplig på fall då förrsål lösöre befinner sig i säljarens medelbara besittning, uppstår frågan, huruvida enligt den utanför lösöre köpsförrordningen gällande rätten skydd för köparen inträder redan med köpeavtalet eller förrst med det köpta godsets utgivande till köparen. Utredningsmannen kommer efter en utförlig diskussion av vägledande lagrum och litteraturuttalanden till den slutsatsen att, därest i vissa fall frågan om virkesköparens skydd mot säljarens borgenärer ej kan anses reglerad av lösöre köpsförrordningen, skyddet får anses inträda redan i och med köpeavtalets slutande.

Utredningsmannen har därefter utförligt ur juridisk och praktisk synpunkt diskuterat lämpligheten att anknyta köparenskyddet till virkets mätning och märkning. Någon fara att bestämmelser med sådan syftning skulle utnyttjas för säkerhetsöverlätelser, varigenom kravet på tradition vid pantsättning komme att kringgå, kunde enligt utredningsmannens mening icke anses förreligga. Mot synpunkten att eventuella kreditgivare kunde vilseledas rörande säljarens solvens, såframt förrsål men hos säljaren ännu kvarliggande virke icke kunde tagas i anspråk av säljarens borgenärer, kunde erinras, att innehavet av olika lösören ej hade så stor betydelse som förr vid uppskattning av en persons ekonomiska ställning. Numera anlitas ju för erhållande av soliditetsupplysningar i stor utsträckning andra metoder än iakttagelser beträffande godsinnehavet. Helt allmänt kunde det sägas, att godsinnehav, åtminstone vad anginge varor vilka i likhet med virke vore avsedda att hastigt omsättas, utgjorde ett osäkert kreditunderlag. Hade krediten en gång beviljats, kunde emellertid förrändringar i godsinnehavet, som bleve allmänt kända, förranleda borgenären att vara på sin vakt och att snabbare än eljest vidtaga åtgärder till säkrande av sin fordran. Om en bank mot förrlagsinteckning givit ett sågverksbolag kredit i beräkning att bolaget skulle för förrädling i sin såg använda den deklarerade virkesmäng-

den men bolaget till följd av ekonomiskt trångmål i stället avyttrat virket obearbetat, kunde banken visserligen opåräknat få sin kreditsäkerhet minskad. Men det finge väl antagas, att banken följde åtminstone sina större låntagares ekonomiska ställning så nära att en dylik försäljning med åtföljande märkning ej kunde ske utan att åtminstone misstankar uppstode. Och även om banken ej hade tillfälle att nära iakttaga kundens ekonomiska ställning, kunde en märkning i större skala av gäldenärens virke väl ej undgå att komma till bankens ortsrepresentanters kännedom. I affärsförhållanden, där borgenär och gäldenär stode varandra personligen närmare, finge även en märkning i mindre omfattning antagas vara en händelse, som lätt bleve för borgenären bekant. Det kunde alltså generellt påstås, att förhållandena inom virkeshandeln vore sådana att en skälig avvägning av köparens och borgenärernas berättigade intressen ledde till, att köparens skydd borde inträda i och med virkets märkning. Svårigheten att omedelbart omhänderta det inköpta virket skulle eljest — då kungörelse enligt lösöreköpsförordningen i denna situation aldrig användes och i själva verket vore opraktikabel — medföra att köparen under avsevärd tid skulle vara utsatt för risken att det av honom köpta och genom märkningen definitivt avskilda virket ginge honom ur händerna. Att uppställa jämväl verkställd inmätning som förutsättning för skyddets inträde vore obehövt — slutakten vore märkningen, och utan denna borde skyddet ej inträda. Det vore icke anledning att, såsom enligt lösöreköpsförordningen, uppskjuta skyddets definitiva inträde till viss tid efter den föreskrivna åtgärden.

Vad angår den föreslagna lagstiftningens omfattning har utredningsmannen godtagit ett vid överläggningar med intressenter på området framställt önskemål, att skyddet för köpare skulle avse icke blott förhållandet mellan avverkarens borgenärer och förste köparen utan även gälla till förmån för en senare köpare gentemot dennes fångesmans borgenärer. Visserligen kunde det, om virket efter senare försäljning alltjämt befunne sig i avverkarens vård, ifrågasättas, om icke den nye köparen enligt allmänna rättsregler om äganderättens övergång även utan särskild lagbestämelse åtnjöte skydd mot sin fångesmans borgenärer. Men saken ställde sig annorlunda, om den nye köparens fångesman vid försäljningen hade godset i sin besittning. Därest tydlig märkning med varje köpares märke gjordes till förutsättning för skyddet mot säljarens borgenärer, föreläge ej betänkligheter mot att låta skyddet omfatta alla fall av virkesköp, oavsett om det vore fråga om en förste köpare av det avverkade virket eller en senare förvärfvare.

Utredningsmannen har övervägt olika uppslag att inskränka märkningens skyddsverkan genom att uppställa särskilda villkor för dess inträde. Eftersom olägenheten att förlora virket tedde sig störst, då köparen helt eller delvis erlagt betalning för detsamma, kunde det möjligen vara anledning att göra märkningens skyddsverkan beroende av att köpeskillingen guldits. En dylik begränsning tedde sig dock ur principiell synpunkt oegentlig. Rent praktiskt kunde vidare invändas att, därest skyddet

1943 med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke ägde vidare Konungen, då skäl därtill förekomme, förordna, att inom riket eller viss del därav mätning av ved eller annat virke, där mätningen vore avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket, måste utföras i enlighet med föreskrifter, som meddelades av Konungen eller myndighet som Konungen bestämde. Skogsstyrelsen hade med stöd av tillämpningskungörelse till lagen genom cirkulär den 30 november 1943 utfärdat bestämmelser om mätning av brännved, som skulle gälla vid försäljning av sådan ved. Bestämmelserna innehölle bl. a. att veden, där köparen det påfordrade, skulle märkas med köparens märke, samt att sådan märkning skulle ske genom anbringande på vedtravens ena sida av fullt tydliga märken i ändarna på de klampar, som låge i travens ytterkanter — både översta och nedersta varvet — samt vid gavlarna, varjämte spridda märken skulle anbringas över hela sidan. Skogsstyrelsen hade samtidigt utfärdat mättningsbestämmelser också beträffande annat virke, men dessa innehölle ingenting rörande sättet för märkningen. Det kunde ifrågasättas, om ej, till undvikande av tvistigheter rörande märkningen och dess tydlighet, enbart sådan märkning borde godkännas, som skett på sätt vederbörande myndighet föreskrivit. Häremot kunde dock invändas, att det vore betänkligt att binda det civilrättsliga skyddet vid en sådan formföreskrift. En fullt tydlig märkning kunde ha kommit till stånd, ehuru den ej gjorts i full överensstämmelse med nämnda föreskrifter. Att i ett sådant fall nödgas underkänna märkningen kunde bliva föga tilltalande.

I anledning av att virkesmätningsrådet i sin framställning betecknat rådande oklara rättstillstånd såsom oförmånligt även för säljarna har utredningsmannen upptagit frågan om skydd för virkessäljaren mot köparens borgenärer men på anförda skäl förklarat sig finna det skydd, som gällande lagstiftning i detta avseende erbjöde, fullt tillräckligt.

Vad angår de önskvärda lagreglernas avfattning har utredningsmannen till granskning upptagit den av virkesmätningsrådet framförda tanken att i lag borde stadgas, att virkesköparen skulle anses i och med märkningen hava kommit i besittning av det köpta virket. Mot en sådan lösning kunde invändas att därmed skulle inträda ej blott det önskade skyddet för virkesköparen mot säljarens borgenärer utan även rättsverkningar utanför detta område, t. ex. vid tvesalu och med avseende å säljarens skydd mot virkesköparens borgenärer. Man borde i stället eftersträva en avfattning, som allenast toge sikte på skyddet för virkesköparen gentemot säljarens borgenärer i fall då virket vore kvar i säljarens omedelbara eller medelbara besittning. Genom att på detta sätt begränsa området för lagens verkningar undveke man rättsföljder därav, som ej hörde till syftet med lagstiftningen. Lagens bestämmelser syntes böra så avfattas att — oberoende av de olika meningar, som kunde råda angående innebörden av ordet vård i lösöre-köpsförordningen, angående betydelsen av omedelbar och medelbar besittning, angående frågan när en sådan besittning skulle anses ha upphört och när tradition ägt rum samt angående verkan av köpeavtalets ingående på

köparens skydd mot säljarens borgenärer — köparen alltid genom att tydligt anbringa sitt märke å det hos säljaren kvarliggande virket kunde tillförsäkra sig ett sådant skydd. Den omständigheten att lagstiftningsarbetet upptagits allenast i syfte att möta en kristidssituation, som måhända aldrig komme att inträffa, syntes göra det lämpligt att, trots ämnets centrala civilrättsliga natur, låta lagen få formen av en fullmaktslag, som skulle utfärdas endast om skäl därtill uppkomme. Ett ytterligare skäl härför utgjorde den omständigheten, att härigenom det redan igångsatta arbetet å lösöreköpsförordningens ersättande med andra lagbestämmelser mindre bundes än som måhända eljest skulle bliva fallet.

På grundval av de överväganden, som nu i huvudsak återgivits, har utredningsmannen framlagt följande förslag till lag om verkan mot säljarens borgenärer av sålt virkes märkning.

Konungen äger, då särskilda skäl därtill äro, förordna att, utan hinder av vad eljest må gälla, vid försäljning av ved eller annat virke den omständigheten att säljaren själv eller genom annan har virket i sin besittning icke skall medföra, att virket kan tagas i anspråk för betalning av säljarens gäld, såvida virket är fullt tydligt märkt med köparens märke.

Yttranden.

Över promemorian ha yttranden infordrats från rikets hovrätter, domänstyrelsen, skogsstyrelsen, kommerskollegium — som i sin tur inhämtat yttranden från handelskammaren i Karlstad samt handelskammaren för Örebro och Västmanlands län — ävensom statens bränslekommission. Vidare ha yttranden över promemorian avgivits av virkesmättningsrådet, föreningen Sveriges skogsvårdsstyrelser, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges skogsägareförbund, sydsvenska virkesföreningen, Smålands och Blekinge handelskammare, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare, Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare, svenska bankföreningen och Sveriges industriförbund.

I flera yttranden har behovet av en rättslig reglering understrukits. *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* har framhållit, att behovet visserligen särskilt klart framträdde i de fall, då en köpare helt eller delvis betalt inköpt virke i förskott, men att även förlusten av inköpt virke vore besvärande, speciellt i tider av knapphet på virke. *Smålands och Blekinge handelskammare* har uttalat, att lösöreköpsförordningens föreskrifter uppenbarligen icke lämpade sig för virkesaffärer, åtminstone icke sådana som vore av någon omfattning, och har beträffande utvägen att till vinnande av fullt betryggande skydd inhägna upplagsplatserna anmärkt, att detta tillvägagångssätt medförde så stora kostnader och besvär för köparna att de under den senaste tiden alltmer börjat avstå därifrån. *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* har påpekat, att vid köp av skogsprodukter regelmässigt förekomme att säljaren mottog förskott å likviden. För säljaren medförde avverkningen olika kostnader, för vilka krävdes omedelbar tillgång till kontanter. För att erhålla medel härtill vore det naturligt för honom att vända

sig till köparen. Första förskottet erhöles ofta redan vid kontraktets underskrivande. Det vore därför endast med rättvisa och billighet överensstämmande, att köparen vid tidigast möjliga tidpunkt av leveransförfarandet erhöles realsäkerhet i den inköpta varan.

Bränslekommissionen har till belysning av de risker, som speciellt statsverket i nuvarande rättsläge kunde löpa, lämnat en utförlig redogörelse för det allmännas engagemang på vedmarknaden. Kommissionen har därvid framhållit, att man vid bedömande av statens engagemang och risker i fråga om ved hade att taga hänsyn till statsgarantien åt producenterna, förlagskapital som utlämnats till brännveduppköparna, brännveduppköparnas rätt att utlämna förskott av förlagskapital åt vedproducenter, auktorisationsgarantien åt brännveduppköparna och skyldigheten att övertaga massaved som uppköpts av industriveduppköparna ävensom till de kontrakt kommissionen upprättade med producenter. Kommissionen har härom i huvudsak anfört följande.

Beträffande statsgarantien åt producenterna gällde enligt kungörelse den 30 juni 1943 (nr 502) att vedproducent skulle åtnjuta garanti att ved, som jämlikt åläggande, meddelat med stöd av lagen nr 493/1942 om avverknings-skyldighet, avverkats till avsalu under bestämd period men som icke vunnit avsättning, av staten inlöstes till fastställt pris (garantipris). Garantipriserna vore lägre än normalpriserna. Avverkningarna av annan ved än massaved hade under avverkningsåret 1942/43 uppgått till cirka 37 miljoner lm^3 . Man kunde räkna med att avverkningarna av sådan ved under innevarande avverkningsår komme att uppgå till mellan 30 och 35 miljoner lm^3 . Massaveds-avverkningarna under avverkningsåret 1942/43 hade uppgått till ungefär 15 miljoner lm^3 och de kunde beräknas innevarande avverkningsår uppgå till ungefär 10 miljoner lm^3 . — Kungl. Maj:t hade anvisat 80 miljoner kronor för att av auktoriserade brännveduppköpare användas såsom förlagskapital. Sveriges skogsägareföreningars riksförbund ägde för sina medlemmar utfå 54 miljoner kronor och hade till säkerhet härför lämnat bankgaranti å 3 miljoner kronor. De enskilda auktoriserade uppköparna skulle för erhållande av förlagskapital lämna bankgaranti å 25 procent av det belopp, som de erhöles, varjämte kommissionen i vissa fall krävde att ytterligare säkerhet ställdes i form av borgen. — Enligt kungörelsen nr 502/1943 ägde veduppköpare, som av statsmedel erhöles förlagskapital för inköp av ved, efter tillstånd av vederbörande kristidsstyrelse av förlagskapitalet förskotta avverkningskostnad för sådan ännu icke avverkad och inmätt ved, som enligt kontrakt skulle levereras till honom av vedproducent eller som, där fråga vore om ved från egen avverkning, skulle användas i hans verksamhet såsom veduppköpare. Förskott finge icke, där ej särskilda omständigheter till annat föranledde, uppgå till högre belopp än som motsvarade 90 procent av garantipriset. Under månaderna januari—oktober 1943 hade i förskott utbetalats närmare 12 miljoner kronor och återbetalats cirka $6\frac{1}{2}$ miljoner kronor. — Innebörderna av auktorisationsgarantien för brännveduppköparna framginge av den auktorisationshandling som utfärdades för uppköparna. Enligt § 6 andra stycket av denna handling garanterade kommissionen att vid försäljning av auktorisationsved uppköparen icke skulle på grund av prisfall behöva tillämpa lägre försäljningspriser än den som omförmäldes i § 8, vilket i stort sett innebure, att uppköparna skulle vid försäljning erhålla inköpspris samt läckning för kostnader och därutöver viss provision. Enligt § 6 tredje stycket vore kommissionen skyldig övertaga av uppköparen upp-

köpt ved, om uppköparen ej inom viss tid fått avsättning för densamma. Genom § 7 hade kommissionen åtagit sig vissa skyldigheter i fall av säljares insolvens eller utebliven leverans på grund av force majeure för uppköparen. De auktoriserade brännveduppköparna hade under tiden $\frac{1}{7}$ 1942— $\frac{1}{7}$ 1943 uppköpt ungefär 13 miljoner lm^3 ved. Deras uppköp kunde under innevarande brännsleår antagas bli större. — Auktorisationen för industriveduppköpare innehöller ej bestämmelser angående garanti från kommissionens sida. Kommissionen hade emellertid i särskilda överenskommelser med industriföretagen gjort vissa åtaganden i fråga om övertagande av massaved, som uppköpts av industriveduppköparna. Kommissionens åtaganden genom dessa överenskommelser kunde för innevarande avverkningsår beräknas till ungefär 3 miljoner lm^3 . — Vad beträffade de kontrakt, som kommissionen upprättade med producenter (huvudsakligen domänverket och större bolag), hade dessa hittills anordnats på sådant sätt, att några avsevärda risker ej varit förbundna med dem för kommissionens del. Kontrakten innehöller klausul om rätt att överlåta desamma och kommissionens skyldigheter som köpare överginge till den, på vilken kontraktet överlättes. Numera hade kommissionen dock måst i kontrakten intaga en bestämmelse, att om köpare ej kunnat anvisas före viss dag kommissionen vore skyldig inmäta veden för egen räkning. Kommissionens inköp av brännved och kolved genom direkta kontrakt med producenter hade under år 1943 avsett kvantiteter om tillhopa ungefär 2 200 000 lm^3 , därav ungefär 500 000 lm^3 från domänverket. — Slutligen borde i fråga om statens risker och åtaganden i fråga om ved nämnas, att kommissionen på grund av bestämmelserna i 3 § allmänna förfogandelagen och 5 § i kungörelsen nr 906/1943 (angående reglering av handeln med ved och träkol med mera) kunde bli nödsakad övertaga vissa partier ved.

Kommissionen har uttalat, att i samband med en avveckling av vedregleringen och de övriga statliga åtgärder, som företagits för trygghet av bränsleförsörjningen under kriget, stora kvantiteter ved kunde komma att få övertagas av staten, som måhända nödgades låta veden kvarligga på säljarens mark eller på särskilda upplagsplatser längre eller kortare tid. Under dessa förhållanden vore det en angelägenhet av största vikt att sådan måhända helt eller delvis betald ved, medan den kvarlåg, icke kunde fränvinnas staten genom att tagas i anspråk av säljarens borgenärer.

I några yttranden yppas en viss tvekan, huruvida det kan anses principiellt riktigt att omedelbart genomföra det i och för sig önskvärda skyddet för virkesköparens rätt. *Svea hovrätt* har funnit det med fog kunna göras gällande, att frågan om köparens skyddande mot säljarens borgenärer vore ett ämne, som icke borde upptagas till legislativ behandling beträffande allenast visst varuslag, såframt ej tungt vägande praktiska skäl talade därför. Huruvida denna förutsättning vore för handen, kunde hovrätten ej på grundval av den föreliggande utredningen med säkerhet avgöra. *Skogsstyrelsen* har fäst uppmärksamheten på att det vore ett väsentligt syftemål med den ifrågasatta lagstiftningen att vid en möjligen inträdande fredskris skydda statsverket och andra virkesköpare för förluster på under krigsåren inköpt virke. Ehuru det förefölle tveksamt, huruvida det kunde anses lämpligt att för sagda ändamål införa en särskild lagstiftning i form av en fullmaktslag, ville styrelsen med hänsyn till de särskilda omständigheter, som under nuvaran-

de förhållanden rådde, icke motsätta sig ett genomförande av den ifrågasatta lagstiftningen.

Förslaget att anknyta köparens skydd till virkets märkning har i samtliga yttranden i princip gillats eller lämnats utan erinran. Från ett flertal remissinstanser har i detta sammanhang vitsordats, att det överensstämde med den allmänna uppfattningen inom skogshanteringen att låta köpareskyddet inträda i och med märkningen.

Skogsstyrelsen har ifrågasatt, huruvida icke såsom villkor för köpareskyddet borde uppställas, förutom verkställd märkning, att virket individualiserats genom inmätning. Uppställandet av ett sådant krav skulle medföra den fördelen ur tillämpningssynpunkt, att i regel föreläge en skriftlig handling (mätbesked) rörande partiet. Därest så emellertid ej skulle anses nödvändigt, syntes böra övervägas, huruvida icke för det åsyftade skyddets inträde i varje fall borde krävas, att ett skriftligt försäljningsavtal föreläge.

Sveriges industriförbund har däremot betecknat det som en mycket lycklig lösning att det vore märkningen och ingenting annat som konstituerade skyddet för köparen.

Svenska bankföreningen, som funnit många skäl tala för ett genomförande av den föreslagna regeln, berör tillika vissa tänkbara olägenheter av densamma och yttrar härvid.

Någon större olägenhet för kreditgivarna torde en sådan regel knappast innebära, även om den i promemorian uttalade uppfattningen, att bankerna i allmänhet skulle kunna hålla sig underkunniga om märkning i större skala av låntagarnas virke, icke alldeles överensstämmer med verkliga förhållanden. Däremot torde det vara riktigt, som i promemorian påpekas, att innehavet av sådant gods, som enligt sin natur är avsett att snarast möjligt omsättas, har förhållandevis ringa betydelse som kreditunderlag, vadan inträdet av köparens skydd i och med märkningen av det köpta virket icke torde nämnvärt inverka på värdet av den säkerhet, med vilken långivaren kalkylerat. Att införande av en dylik regel i vissa fall, exempelvis vid bedömandet av förlagsintecknings värde som säkerhet, kan komma att föranleda till större försiktighet än hittills från långivarnas sida, bör emellertid framhållas.

Virkesmätningsrådet, som funnit den föreslagna lagen väl ägnad att under en eventuell ekonomisk kris fylla avsett ändamål, har samtidigt i enlighet med sin ursprungliga framställning ifrågasatt, om det icke vore möjligt att, i avvaktan på frågans lösning i sammanhang med en omarbetning av lösöreköpsförordningen och en reglering av köpareskyddet överhuvud, skapa en särskild lag angående rättsförhållandena vid köp av rundvirke och ved, så att besittningsrätten gjordes beroende på märkningen.

Vad angår omfattningen av den föreslagna lagen ha delade meningar yppats endast om lämpligheten att under lagen inbegripa sågade varor.

Handelskammaren i Gävle har härutinnan yttrat, att det under handelskammarens utredningsarbete i anledning av remissen från flera håll påpekats, att lagstiftningen, på sätt förslagsställarna uppenbarligen avsett, borde omfatta även sågat virke. Det förekomme nämligen ofta, att det inköpta,

oarbetade virket försågades på platsen med klingsåg, märktes och upplades på säljarens mark. Särskilt vore detta icke ovanligt på mera avlägsna skogsmarker med dyra transportkostnader. *Skogsstyrelsen* har funnit det sågade virkets inbegripande naturligt med hänsyn till den civilrättsliga reglering, som åsyftades med lagförslaget, men har framhållit att, då 1943 års lagstiftning om virkesmätning ej hittills erhållit tillämpning å förädlat virke, erforderliga bestämmelser rörande virkets individualisering icke kunde knytas till tillämpningsföreskrifterna för 1943 års lag.

Sveriges industrieförbund har hemställt, att sågade varor måtte undantagas från lagens tillämpningsområde, och till stöd för detta önskemål anfört följande.

Förbundet vill framhålla, att en genom märkning åstadkommen individualisering av dylika varor skulle medföra vissa praktiska olägenheter för trävaruindustrien. Detta sammanhänger främst därmed, att sågade varor staplas i brädgårdarna efter dimensioner och icke efter köpare. En och samma stapel trävaror innehåller m. a. o. endast en viss dimension, men den kvantitet, som rymmes i stapeln, kan vara avsedd för flera köpare. Att göra märkning för olika köpare i en och samma stapel är emellertid utslutet, ty vid stapelns läggande kan i regel icke avgöras, i vilken ordning leverans till de olika köparna kommer att ske. Först vid skeppningstillfället bestämmes vilka varor som skola levereras till den särskilde köparen. Om sågade varor skulle märkas, skulle det därför bli nödvändigt att avskilja det märkta partiet och flytta detta till särskild upplagsplats. Detta åter skulle kräva större lagringsutrymmen och medföra betydande kostnader. Om säljaren med hänsyn härtill drager sig för att verkställa av köparen begärd märkning, kan kostnadsfrågan lätteligen leda till tvister mellan parterna.

Västernorrlands och Jämtlands läns samt *Västerbottens och Norrbottens läns handelskammare* ha anlagt liknande synpunkter.

I flera yttranden har ifrågasatts att på märkningens utförande skulle ställas strängare krav än utredningsmannen synes ha avsett.

Handelskammaren i Karlstad har sålunda yttrat följande.

Det synes icke vara nog med att det inköpta virkespartiet försetts med köparens märke. Själva anbringandet av detta märke bör icke få ske var och hur som helst. Vissa minimifordringar böra uppställas. Sålunda bör märkning icke få ske, utan att såväl säljare som köpare äro närvarande själva eller genom ombud. I områden, där inmättnings- eller tumningsförening finnes, bör denna naturligen äga rätt att verkställa märkning i samband med mätningen. I dylikt fall torde det vara tillräckligt, att parterna beredas tillfälle närvara vid märkningen.

Oavsett vem som handhar märkningen bör denna utföras på sådant sätt, att därav tydligt framgår, vilket parti som är märkt. Vidare böra märkena anbringas så, att de icke därefter lätt kunna utplånas, om virkespartiet ifråga skulle komma att kvarligga på upplagsplatsen en längre tid.

Skogsstyrelsen har ifrågasatt, om icke de i promemorian förutsatta villkoren för att märkningen skall ge det avsedda skyddet — att märkningen skulle vara definitiv samt att den skett i avsikt att individualisera det ifrågasvarande virkespartiet — borde på något sätt komma till uttryck vid lagens avfattning, och *kommerskollegium* har framhållit vikten av att de olika

virkesuppköparnas märken bleve fullt individuellt bestämda, så att icke någon förväxling dem emellan kunde äga rum. Enligt kollegiets mening kunde det ifrågasättas, huruvida icke de märken, vilka skulle tilläggas den i lagen avsedda rättsverkan och vilkas antal väl kunde väntas bliva förhållandevis begränsat, borde officiellt registreras genom t. ex. patent- och registreringsverkets försorg. Det vore önskvärt, att Kungl. Maj:t i administrativ väg utfärdade närmare föreskrifter rörande hithörande förhållanden såväl beträffande märkenas eventuella offentliga registrering som beträffande vilka slag av märken, som skulle anses motsvara lagens fordringar, och kollegiet ville därför föreslå, att till lagen fogades en särskild bestämmelse av innebörd, att närmare föreskrifter rörande de märken, som finge godkännas, skulle meddelas av Konungen.

I remissyttrandena har enighet rått därom att de s. k. stuk- eller vassmärkena borde anses utgöra en fullt tillfredsställande märkning. Tvekan har däremot förekommit med avseende å s. k. huggyxmärken eller skogsmärken.

Rörande olika virkesmärkens utförande och ändamål lämnas i det yttrande som avgivits av Sveriges industriförbund följande uppgifter.

De märken, som åsättas sågtimmer och massaved, äro dels krön- eller krynmärken, dels s. k. huggyxmärken. De förra — som äro av samma slag som de i promemorian omnämnda stuk- eller vassmärkena — anbringas först vid eller i omedelbar anslutning till virkets inmätning. Huggyxmärkena däremot slås in omedelbart vid avverkningen i samband med virkets aptering. De äro, liksom krön- eller krynmärkena, fastställda av flottningsföreningarna, så att varje trävarubolag vid varje flottled har ett eller flera märken inregistrerade. För att virket skall tagas emot av flottningsföreningarna för flottning måste det vara försett med huggyxmärken. Ändamålet med dessa märken är att när virket framkommit till sorteringsstället i flottleden möjliggöra utsortering av virket mellan de olika virkesköparna. Det är därför nödvändigt att huggyxmärkena äro tydliga och varaktiga.

Det avverkade och huggyxmärkta virket blir ofta liggande i skogen på avverkningsplatsen eller hopkört i vältor, innan det utköres till avläggningsplatsen vid flottleden. Där blir virket sedan ofta liggande avsevärd tid, innan det inmätas och förses med krön- eller krynmärken. På detta sätt kunna ofta förflyta flera månader mellan avverkningen och inmätningen. Under denna tid behöver säljaren i de allra flesta fall rörelsekapital för avverkningens bedrivande, och detta tillhandahålles i regel av köparen-trävarubolaget såsom förskott å köpeskillingen.

Skogsstyrelsen har funnit det icke överensstämmande med den föreslagna lagstiftningens intentioner att köparenskydd skulle kunna inträda redan i och med huggyxmärkningen, vilken icke hade något direkt samband med virkets mätning och ej, som stuk- och vassmärkningen, utgjorde något bevis för att virket mottagits och godkänts av köparen. Då märkning av detta slag utan köparens medgivande kunde ändras, vore den ej heller definitiv.

Sveriges skogsägareförbund har funnit spörsmålet om denna märkningsverkan böra tagas under omprövning och framhållit, att vid skogsmärkningen varken köparen eller säljaren vore närvarande — annat än då stundom säljaren själv vore huggare — och att märke åsattes även sådana ska-

dade stockar, som säljaren sedan kunde vilja undantaga från leveransen under visshet om att de ej skulle bli godkända. Det kunde väl stundom även inträffa, att under tiden mellan skogsmärkningen och mätningen ändrade avtal träffades mellan säljare och köpare, så att viss del av det huggna virket undantoges från leveransen och köparens huggyxmärken då senare åter borthögges från dessa stockar.

Sveriges industriförbund samt *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare* ha däremot funnit skyddet för köparen böra inträda redan i och med huggyxmärkningen. Förbundet har i denna del framhållit, att köparenskyddet borde sätta in på ett så tidigt stadium som möjligt, samt har hänvisat till den i promemorian uttalade uppfattningen att skyddet borde inträda, oavsett huruvida märkningen skett i enlighet med därom särskilt gällande bestämmelser eller på annat sätt, blott märkningen vore fullt tydlig.

I två yttranden beröras vissa gränsfrågor med avseende å den föreslagna lagens tillämpning. *Svea hovrätt* har sålunda uttalat, att spørgsmålet om bestämmelsernas tillämpning på redan slutna köpeavtal under ärendets fortsatta utredning borde klarläggas. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anført, att det enligt dess mening visserligen utan särskilda övergångsbestämmelser vore klart, att virkesmärkning, som skett före lagens ikraftträdande, beredde virkesköparen skydd mot utmätning eller konkurs, som inträffade efter ikraftträdandet, men icke mot utmätning eller konkurs, som inträffat dessförinnan. Hovrätten ville emellertid ändå ifrågasätta, huruvida icke till förebyggande av missuppfattning från allmänhetens sida uttryckliga bestämmelser härutinnan borde lämnas. Samma hovrätt har vidare funnit det tänkbart, att tvist kunde uppstå om märkningens verkan i de fall då densamma ägt rum efter konkursansökan men före konkursbeslutet. Hovrätten hemställde fördenskull om tillägg till lagen i detta hänseende förslagsvis sålunda, att sista bisatsen i lagtexten komme att lyda: »såvida virket, då utmätning skall företagas eller säljaren försattes i konkurs, är fullt tydligt märkt med köparens märke». Enligt hovrättens mening borde slutligen, om lagen erhöile provisorisk karaktär, i övergångsbestämmelserna införas ett stadgande av innehåll, att lagen icke vore tillämplig i fråga om utmätning eller konkurs, som inträffade efter det lagen upphört att gälla, även om märkningen av virket gjorts dessförinnan.

Frågan om den föreslagna lagen borde erhålla karaktären av fullmaktslag har upptagits i många yttranden.

Svea hovrätt har i detta hänseende yttrat, att då de betingelser, som kunde rättfärdiga en lagstiftningsåtgärd som den föreslagna, kunde inträda mer eller mindre överraskande, det måhända finge anses lämpligt att frågan om och när bestämmelserna kunde anses vara av ett verkligt behov påkallade finge avgöras på den administrativa lagstiftnings väg, men sedan det föreslagna skyddet för virkesköparens intresse en gång blivit gällande borde det icke kunna åter upphävas genom en administrativ lagstiftningsakt.

I flertalet remissyttranden har det emellertid ansetts otillfredsställande, att de föreslagna bestämmelserna skulle få formen av en fullmaktslag. Till stöd

för invändningarna häremot ha åberopats såväl rent principiella skäl som den omständigheten att behov av lagen ingalunda kunde anses föreligga allenast vid en tänkbar kris på virkesmarknaden.

Svenska bankföreningen har från mera principiell synpunkt anfört följande.

Den föreslagna lagen behandlar ett ämne av rent civilrättslig natur, som i större eller mindre grad tangerar flera centrala frågor inom privaträttens område. På de regler inom detta rättsområde, som anses böra genom lagstiftning fastslås, synes rent allmänt böra uppställas det kravet, att de antingen motsvara en utbredd rättsuppfattning eller ock, därest i undantagsfall så icke skulle vara förhållandet, att genom dem fastslås principer som lagstiftaren ansett vara av den vikt för samfärdseln, att de det oaktat böra gälla. I varje fall synes det, icke minst ur rättssäkerhetens synpunkt, vara en rimlig fordran, att dylika regler skola äga en viss grad av permanens; man bör kunna utgå från att de principer, för vilka de äro uttryck, ha godtagits såsom för en avsevärd framtid gällande. Ur synpunkten av det anförda synes det vara ägnat att ingiva betänkligheter att, på sätt som här föreslås, giva lagstiftningen på ett rent civilrättsligt område fullmaktslags karaktär med den ovisshet om tidpunkten för dess ikraftträdande och om varaktigheten av dess fortbestånd som därav följer. Det kan sålunda enligt bankföreningens mening icke vara en tillfredsställande ordning, att en virkesköpare, som, efter det förordnande meddelats om tillämpning av de föreslagna reglerna, i förlitande på märkningens konstitutiva innebörd låtit virket kvarligga på säljarens mark, efter förordnandets återkallande eller utlöpande skulle stå utan skydd mot säljarens borgenärer, medan han måhända i förhållande till en annan säljare, vars konkurs inträffat under förordnandets fortvaro, åtnjutit dylikt skydd. En sådan situation skulle onekligen strida mot den allmänna rättsuppfattningen. Vidare skulle säkerligen lagens sakliga innehåll komma att starkare ingå i rättsmedvetandet än dess egenskap av fullmaktslag, vilket vid ett upphörande av lagens giltighet skulle kunna medföra oväntade rättsförluster. Även ur borgenärernas synpunkt måste en sådan växling i reglerna för deras rättigheter vid säljarens obestånd verka störande och godtycklig. Bankföreningen vill därför som sin uppfattning uttala, att förutsättningen för ett lagfästande av den föreslagna rättsprincipen synes böra vara, att man är beredd att låta den gälla även för framtiden. Föreligger icke denna förutsättning, synes en sådan regel överhuvud icke böra lagfästas.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har framhållit, att det med en fullmaktslag icke syntes kunna undvikas, att åtskilliga fall av betalningsinställelser med åtföljande utmätningar eller konkurser inträffade, innan lagen bleve utfärdad, samt att det syntes otillfredsställande att virkesköparna i dessa fall icke erhöles det skydd som kanske kort tid därefter genom lagens ikraftträdande bereddes övriga virkesköpare. Med hänsyn till att genom ifrågavarande lag borgenärerna berövades en rätt, som måhända eljest tillkommit dem, syntes det också riktigast att låta lagen träda i kraft å tid, då så kunde ske med minsta möjliga rättsförlust, alltså under pågående högkonjunktur. *Kommerskollegium* har befarat, att en fullmaktslag, som nära anslöte sig till rådande rättsuppfattning inom de virkesuppköpande kretsarna, kunde föranleda den missuppfattningen, att lagen i och för sig redan vore gällande, oaktat den icke blivit av Kungl. Maj:t satt i kraft.

Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare har — i likhet med åtskilliga andra remissinstanser — gentemot tanken på en fullmaktslag främst

åberopat att bestämmelserna vore erforderliga redan under normala förhållanden. Handelskammaren har i denna del yttrat följande.

Det kan vara riktigt att frågan om köparens skydd mot säljaren och hans borgenärer aktualiseras vid en allmän kris på virkesmarknaden. Köparens behov av större skydd är emellertid icke betingat av någon krissituation. De speciella förhållandena inom virkeshandeln berättiga, även under normala förhållanden, till särbestämmelser, som avvika från de vanliga civilrättsliga normerna på detta område. Handelskammaren är av den bestämda uppfattningen, att den omständigheten att statliga intressen under krisen engagerats i virkeshandeln icke bör inverka på bedömandet så att lagstiftningen gives formen av en fullmaktslag, och hemställer, att reformen blir av mera permanent karaktär. Betänkligheterna mot förslaget med anledning av dess avvikelse från gällande civilrättsliga principer synas endast vara av teoretisk natur och böra ej i en av praktiska förhållanden betingad angelägenhet tillmätas större betydelse.

Handelskammaren i Gävle har anmärkt, att de enskilda näringsutövarnas bestående intressen i minst lika hög grad fordrade att tillvaratagas som statens mera tillfälliga, genom bränsleregleringen väckta intresse för frågan. Sannolikt skulle en fullmaktslag med begränsad giltighetstid vara ägnad att åstadkomma oreda och förluster, därest den icke omedelbart följdes av en lagstiftning med obegränsad giltighetstid.

Av de remissinstanser, som påyrkat en fastare reglering än som skulle skapas medelst en fullmaktslag, ha *hovrätten över Skåne och Blekinge* samt *kommerskollegium* ansett det tillfyllest, att en till vissa år begränsad lag komme till stånd. *Virkesmättningsrådet*, *föreningen Sveriges skogsvårdsstyrelser*, *sydsvenska virkesföreningen*, *Smålands och Blekinge handelskammare*, *handelskammaren i Gävle*, *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* och *handelskammaren i Karlstad* ha däremot hemställt, att de erforderliga bestämmelserna måtte erhålla formen av en icke tidsbegränsad lag.

Departementschefen.

Det förekommer i stor utsträckning, att den som köpt ved eller annat virke icke kan omedelbart omhändertaga virket utan nödgas låta det tills vidare kvarligga på säljarens mark. Den tid, under vilken virket sålunda kommer att stanna i säljarens besittning, blir på grund av transportsvårigheter och andra omständigheter ofta ganska lång. Med den uppfattning som är rådande i rättspraxis rörande lösöreköpsförordningens tillämplighetsområde löper köparen under nämnda tid risk att det av honom förvärvade, måhända helt eller delvis betalda virket utmätas för säljarens skuld eller, om säljaren försättes i konkurs, indrages i konkursen. Enligt lösöreköpsförordningen kan visserligen en köpare, genom att upprätta skriftlig handling om köpet och i närmare föreskriven ordning bereda handlingen publicitet, skapa en viss trygghet mot att i säljarens vård kvarlämnade lösören tagas i anspråk av säljarens borgenärer. Det är emellertid knappast praktiskt möjligt för virkesköpare att använda detta förfarande.

Såsom virkesmättningsrådet framhållit kan en kris på virkesmarknaden i särskild grad giva upphov till rättsförluster på detta område. Även med hän-

syn till normala förhållanden synes det angeläget att så långt möjligt på förhand vinna trygghet däremot.

Utredningsmannens förslag om införande av en speciallagstiftning för lösning av ifrågavarande spörsmål har vunnit så gott som enhällig anslutning från hörda myndigheter och sammanslutningar. I Svea hovrätts utlåtande har dock framhåvts, att det kunde möta betänkligheter att införa särskilda bestämmelser för visst slags egendom. Då förslaget ansluter till vad som allmänt anses naturligt inom handeln med virke, torde dock dessa betänkligheter icke böra tillerkännas avgörande betydelse.

Beträffande innebörden av förslaget vill jag inledningsvis framhålla, att förslaget icke åsyftar att göra ändring i fråga om den möjlighet att vinna skydd mot säljarens borgenärer som föreligger redan på grund av nu gällande rätts regler.

Enligt förslaget erfordras för virkesköparens skydd, att det förvärvade partiet är fullt tydligt märkt med köparens märke. I virkesmätningsrådets framställning och skogsstyrelsens yttrande har ifrågasatts, huruvida det icke jämväl borde fordras att virket inmätts. Med hänsyn till att skyddet är avsett att gälla icke blott för den som förvärvat virket direkt från skogsägaren utan också vid senare försäljningar, då inmätning ej i samma omfattning torde förekomma, synes det emellertid olämpligt att kräva även inmätning. Det torde ej heller vara anledning att fordra skriftligt försäljningsavtal.

Förslaget omfattar utan inskränkning ved och annat virke. Frågan huruvida förädlat virke bör inbegripas under lagstiftningen har i yttrandena varit föremål för delade meningar. Handelskammaren i Gävle har framhållit, att virke ofta försågs på avverkningsplatsen för att sedan märkas och uppläggas på säljarens mark, samt har funnit det välmotiverat, att skydd kunde vinnas också i dylika fall. Sveriges industriförbund och handelskammarna i Västernorrlands och Jämtlands samt Västerbottens och Norrbottens län ha däremot fäst uppmärksamheten vid svårigheten att genom märkning åstadkomma en individualisering av sågat virke, under erinran att virket i brädgårdarna upplägges efter dimensioner, ej efter köpare. Man synes på dessa håll befara, att köparna i besvarande utsträckning skulle påfordra märkning av sina partier.

Den verkställda utredningen har icke i första hand påkallats av något behov av att skydda köparens rätt till förädlat virke. En sådan speciallagstiftning som den föreslagna torde icke heller i fråga om förädlat virke ha stöd av någon mera allmänt utbredd uppfattning om vad som är naturligt vid köp av dylikt virke. Köp av virke som till en viss grad förädlas på avverkningsplatsen synes dock stå i en undantagsställning i nu nämnda hänseende.

Med hänsyn till sistnämnda fall och då det jämväl är förenat med praktiska svårigheter att draga en gräns mellan oförädlat och förädlat virke har jag visserligen icke ansett mig kunna förorda att införa en gränslinje av denna art. Det är emellertid obestriddligen angeläget, att den föreslagna speciallagstiftningen ej går utöver vad som är påkallat av särskilda förhållanden. Jag har därför sökt finna en annan begränsning som tillgodoser sist-

nämnda synpunkt. Det har därvid befunnits lämpligt att bygga på den sedvänja som är rådande inom virkeshandeln. Skydd mot säljarens borgenärer genom virkets märkning synes sålunda icke böra inträda i andra fall än då det är brukligt att på detta sätt utmärka vem som är berättigad till egendomen. Det skulle icke vara tillfredsställande, om märkning av ett virkesparti för viss köparens räkning, som utan stöd av sedvänja verkställes inom en brädgård, skulle leda till att denne köpare bleve skyddad, medan andra som köpt virke av samma företagare skulle vara oskyddade. Den nu föreslagna begränsningen kan väl någon gång tänkas föranleda tvist om vad som är brukligt men torde vara ägnad att förekomma att lagen i särskilda fall leder till stötande resultat.

I utredningsmannens förslag har beträffande märkningens utförande uppställts krav på att märkningen skall vara fullt tydlig. En viss tvekan har i några yttranden förspotts, huruvida därmed anspråken på den åtgärd, som skall grunda skydd mot säljarens borgenärer, blivit tillräckligt utförligt bestämda. Vad angår märkningen av sågtimmer och en del annat virke ha olika meningar rått, huruvida man borde godtaga allenast sådana köparemärken, vilka under skiftande benämningar (stuk-, vass-, krön- och krynmärken m. m.) medelst särskilda redskap inslås i samband med inmätningen, eller om också de s. k. huggymärkena kunde erhålla vitsord. Rörande sistnämnda märken har framhållits, att de slås in av huggarna med vanlig yxa i anslutning till själva avverkningen. De ha bland annat till ändamål att vid flottningen underlätta utsorteringen av virket mellan olika köpare och äro, åtminstone för större avnämare, fastställda av flottningsföreningarna. Under den tid, som timret före inmätningen kan bli kvarliggande i skogen eller på avläggningsplatser vid flottled, skulle huggymärkena tjäna att preliminärt individualisera godset för köparens räkning.

Rörande utförandet av virkes märkning ha föreskrifter i administrativ ordning givits för vissa virkesslag. Genom det av utredningsmannen omnämnda cirkuläret den 30 november 1943 har sålunda skogsstyrelsen utfärdat bestämmelser om märkning av brännved. Vidare har styrelsen meddelat vissa märkningsregler i ett cirkulär den 30 december samma år, innefattande mätning sinstruktion för sågtimmer av barrträd inom södra Sverige. Enligt instruktionen gäller bland annat, att vid s. k. auktoriserad mätning varje stock skall märkas med tydliga och varaktiga stukmärken. Det torde emellertid ännu vara mindre vanligt att mätningen utföres såsom auktoriserad mätning, och för den s. k. frivilliga mätningen av timmer saknas detaljföreskrifter om sättet för märkningens utförande. Oavsett att anknytning sålunda blott delvis skulle kunna vinnas till redan fastställda regler, anser jag liksom utredningsmannen, att för skydd mot säljarens borgenärer icke bör erfordras, att märkningen skall ha utförts i enlighet med myndighets bestämmelser. Än mindre torde det böra krävas inregistrering hos offentlig myndighet av de märken som må användas. Det lär vara tillfyllest att kräva, att virket blivit tydligt märkt, så att det kan skiljas från säljarens egendom. Något särskilt villkor

att märkningen skall vara varaktig synes icke erforderligt. Det ligger nämligen i köparens intresse att så blir fallet, när han i annat fall har svårigheter att styrka sin rätt, om utmätning äger rum för säljarens gäld eller denne försättes i konkurs. Då den omständigheten att märkningen obehörigen utplånas eller eljest möjligen efter längre tid minskar i tydlighet icke i och för sig bör medföra, att köparens rätt går förlorad, synes det icke heller, såsom utredningsmannen föreslagit, böra fordras att virket, för att köparen skall åtnjuta skydd, »är» tydligt märkt utan bör det vara tillfyllest att det »blivit» tydligt märkt för köparens räkning. Köparen får härigenom en möjlighet att med andra bevis styrka, att ett virkesparti i fall som nyss nämnts verkligen blivit i behörig ordning märkt och att han sålunda en gång vunnit sakrättsligt skydd för egendomen.

I utredningsmannens förslag säges uttryckligen, att virket skall vara märkt med köparens märke. Det torde emellertid vara tillräckligt att angiva, att det skall ha blivit märkt »för köparens räkning». Man synes nämligen ej ha skäl att fordra mer än att av märkningen framgår, att egendomen ej tillhör säljaren. Om ett virkesparti t. ex. inköpes av flera personer gemensamt, bör det kunna förse med ett märke som någon av dem brukar använda.

Vad här efter särskilt angår huggyxmärkningen synes detta märkningssätt icke kunna fränkännas vitsord enbart av den anledningen, att märkena äro mera primitiva än t. ex. stukmärkena. Vid leveransavtal — då försäljningen alltså avser icke ett bestämt parti utan viss myckenhet av angivet slag — torde huggyxmärkningen emellertid i och för sig icke vara annat än ett uttryck för säljarens avsikt att till fullgörande av sin leveransförpliktelse använda det sålunda märkta virket. Den innefattar alltså ej någon bindande individualisering av godset, och säljaren torde vara berättigad att avlägsna huggyxmärkena och förfoga öfver partiet för annat ändamål. Säljarens förpliktelse vid ett leveransavtal om virke torde i allmänhet först med inmätning övergå att gälla ett bestämt virkesparti. Därest emellertid i ett visst fall utan att inmätning skett är klart, att det parti, varmed leveransen skall fullgöras, av parterna ansetts individualiserat, lär huggyxmärkningen kunna anses uppfylla kravet att virket skall vara tydligt märkt.

Det torde icke vara erforderligt att särskilt angiva, att vid leveransavtal skydd kan åtnjutas endast om det virke, varmed leveransen skall fullgöras, blivit individualiserat. Innebörden av förslaget i denna del torde framgå tillräckligt tydligt, om ordalagen i förslaget jämkas till närmare överensstämmelse med lösöreköpsförordningen. En sådan jämkning synes även önskvärd från den synpunkten, att förevarande speciallagstiftning bör anses utgöra ett avsteg från det i nämnda förordning för sakrättsligt skydd uppställda kravet på iakttagande av vissa formföreskrifter.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att ehuru förslaget enligt ordalagen endast avser köp, det uppenbarligen bör erhålla analogisk tillämpning å byte.

Enligt utredningsmannens förslag skulle bestämmelserna om märknings-

skydd innefattas i en fullmaktslag och träda i tillämpning först då Konungen funne särskilda skäl därtill föreligga. Såsom skäl härför har bl. a. åberopats, att lagstiftningen i fråga toge sikte på en kristidssituation som måhända aldrig komme att inträffa. Att den nya lagstiftningen skulle erhålla fullmaktslags form har i flertalet yttranden framkallat gensagor. Det har sålunda invänts, att förhållandena inom virkeshandeln även under normala förhållanden påkallade särbestämmelser av ungefär det innehåll som utredningsmannen föreslagit. Rent principiellt har anmärkts, att lagregler på ett så centralt område av civilrätten som det förevarande borde äga en viss grad av beständighet. Några remissmyndigheter, som i princip önskat en fastare reglering, ha funnit en lag med giltighetstid för vissa år innebära en godtagbar lösning.

De skäl som sålunda åberopats mot anordningen med en fullmaktslag synas mig vägande. Utredningen har enligt min mening givit vid handen, att de särskilda förhållandena på virkesmarknaden även under normala konjunkturer kräva speciella bestämmelser till köparnas skydd. De nya reglerna torde därför böra träda i kraft utan avbidan på de mera krisbetonade konjunkturer inom virkeshandeln, som man på sina håll fruktar. Att begränsa lagens giltighetstid till vissa år torde icke vara lämpligt.

I två yttranden har en viss tvekan yppats om lagens tillämpning på äldre avtal. I likhet med hovrätten över Skåne och Blekinge finner jag det klart, att märkning som skett före lagens ikraftträdande kommer att bereda virkesköparen skydd mot utmätning eller konkurs som inträffar efter ikraftträdandet, men däremot icke mot utmätning eller konkurs, som inträffat dessförrinnan. Sistnämnda begränsning torde dock böra uttryckligen angivas.

I visst sammanhang med nu berörda ämne står spörsmålet, huruvida virkesmärkning, som utförts efter det konkursansökan ingivits men före beslutet om egendomsavtråde, skall äga verkan mot borgenärerna. Hovrätten över Skåne och Blekinge har erinrat, att enligt lösereköpsförordningen tidpunkten för konkursansökningen är avgörande för skyddet mot konkursboet, och uttryckt farhågor, att man under hänvisning härtill skulle vilja fränkänna varje efter sagda tid utförd märkning vitsord. I anledning härav vill jag framhålla, att enligt 27 § konkurslagen dagen för konkursbeslutet är avgörande för vad som skall räknas till konkursboet. I överensstämmelse härmed synes, försåvitt icke särskilt stadgande av annan innebörd meddelas, en märkning under tiden mellan konkursansökningen och beslutet om egendomsavtråde komma att medföra skydd för virkesköparen. Från lämplighetssynpunkt kan det möjligen ifrågasättas, om det nya märkningskyddet bör bestämmas att omfatta jämväl en så sent verkställd märkning. Emellertid har jag, i likhet med nämnda hovrätt, funnit riktigast, att konkursbeslutet får utgöra den avgörande tidpunkten. Något särskilt stadgande härom erfordras icke.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om köparens rätt till märkt virke*.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

P. M.

ang. virkesförvärfvares skydd i vissa fall mot överlåtarens borgenärer.

Virkesmättningsrådets och bränslekommissionens framställningar.

Framställningar i ärendet ha gjorts av virkesmättningsrådet och statens bränslekommission.

Virkesmättningsrådets framställning utmynnar i en hemställan om utredning, huruvida lagbestämmelser kunna införas av innehåll att vid virkesköp besittningen och därmed äganderätten skall övergå från säljaren till köparen vid den tidpunkt då virket inmätts och märkts med köparens märke. Med instämmande i virkesmättningsrådets skrivelse har bränslekommissionen anför, att därest sådana bestämmelser, som av virkesmättningsrådet föreslagits, skulle visa sig icke vara möjliga, det borde övervägas, huruvida köpare av virke under de av virkesmättningsrådet anförda betingelserna kunde tillerkännas en mot tredje man skyddad panträtt samt sålunda förmånsrätt enligt HB 17: 3. Bränslekommissionen har anhållit om skyndsamt utredning angående möjligheterna att rättsligen reglera förhållandet mellan köpare av virke, som blivit upplagt, inmätt och märkt för köpares räkning, samt säljaren och dennes borgenärer.

Till stöd för sin hemställan har virkesmättningsrådet anför, bl. a. följande:

Vid köp av skogsprodukter såsom sågtimmer, massaved och brännved m. m. se sig köparna oftast av olika skäl tvungna att likvidera varan, ehuru de icke samtidigt kunna omhändertaga densamma. De måste oftast inskränka sig till att låta mäta och märka varan, varefter den får kvarligga antingen på säljarens mark eller i bästa fall på neutralt område invid flottled, järnväg, landsväg eller dylikt. I regel erlägges vid dylika köp någon del av köpesumman i förskott. Ytterligare betalning brukar utgå i mån av inmätning, med undantag för en mindre del, som inestår till slutlikviden. Full betalning kommer ofta att erläggas, innan varan bortforslats från den plats, där mätning skett. Från mättningsplatsen fraktas virket antingen med bil, häst eller järnväg till köparens upplag eller också tages detsamma om hand av någon flottningssällskap för vidare befordran. Som regel tager säljaren ingen som helst befattning med varan efter inmätningen, men i vissa fall kan han enligt avtal vara skyldig att efter verkställd mätning transportera virket vidare. Då så sker kommer varan alltså icke i köparens besittning ens när detsamma bortföres från säljarens mark.

På grund av berörda omständigheter är faran för att köparens rätt till den köpta och betalda varan skall gå honom förlustig betydande. Skulle nämligen säljaren gå i konkurs, innan köparen hunnit bortfrakta varan, uppkommer frågan om köparens rätt till densamma gentemot konkursboet. Avgörande för detta förhållande är då huruvida besittningsrätten överflyttats till köparen eller ej.

För att om möjligt söka säkra köparen mot riskerna vid förskottsbeläning har i nu gällande virkes- och brännvedskontrakt vanligen inryckts bestämmelser av innebörd, att den mark, varpå virket upplagts, uthyres till köparen, så länge virket kvarligger. Köpekontraktet kommer sålunda att tillika tjäna som hyresavtal. Man torde emellertid ha anledning befara, att ett dylikt avtal, framför allt om det avser upplagsplats å säljarens mark, icke ger köparen besittningsskydd gentemot säljarens borgenärer. Fara föreligger för övrigt att dylika avtal komma att betraktas såsom rena skenavtal. Att med vederbörande markägare upprätta särskilda nyttjanderättskontrakt med karta över upplagsplatserna och att å marken utmärka eller inhägna dessa platser är av praktiska skäl icke genomförbart, då antalet kontrakt oftast är mycket stort och tiden i regel begränsad.

En väg, som enligt nu gällande rätt återstår köparen för att vinna skydd mot säljarens borgenärer, är att behandla köpet i enlighet med lösöreköpsförordningens föreskrifter. Att tillämpa dessa föreskrifter annat än i rena undantagsfall är emellertid av tekniska skäl icke tänkbart. De fordringar på publicitet av köpen, som denna förordning stipulerar, lägga också ur affärs-mässig synpunkt i flera avseenden hinder i vägen för ett sådant förfarande.

Av det ovan framförda torde, säger virkesmättningsrådet, framgå, att köparen näppeligen kan säkra sin äganderätt gentemot tredje man, förr än han på ett handgripligt sätt ernått den fulla besittningsrätten till det köpta virkespartiet. Då detta icke låter sig göra förr än i många fall flera veckor, ja månader, efter erlagd betalning, har behovet av en komplettering av gällande rätt på detta speciella område blivit allt större. När man betänker, att det genom våra virkesmättningsföreningar inmätta virket torde representera ett värde av hundratals miljoner kronor per år, samt att härtill kommer värdet av all den brännved, som nu genom bränslekommissionens och enskildas försorg uppköpes, framstår behovet så mycket klarare. En kris på virkesmarknaden kan komma att medföra stora förluster samt giva upphov till rättstvister. Det är icke endast för köparna, som nu rådande oklara förhållanden äro till förfång, utan jämväl för säljarna, vilka i händelse av köparens obestånd stundom kunna komma att lida avsevärda ekonomiska förluster.

En ändring av nu gällande lag därhän, att köparen anses hava kommit i besittning av det köpta virket så snart detta inmätts och märkts med hans märke torde beträffande köp av skogsprodukter endast innebära att lagen komme att uttrycka vad enligt allmän uppfattning redan är gällande rätt. De flesta säljare och köpare torde vid avtalets träffande utgå ifrån att äganderätten till det köpta virket övergår till köparen vid nyssnämnda tidpunkt och att virket alltså därefter icke kan tagas i anspråk av säljarens borgenärer. Att risken för förstörelse eller åverkan å det köpta virket samtidigt övergår på köparen betraktas endast som en fullt naturlig konsekvens därav.

Bränslekommissionen har i sin skrivelse anført bl. a. följande:

Uppköp av brännved från producenter sker under nu rådande reglering å bränslemarknaden väsentligen genom auktoriserade brännveduppköpare. Genom kungörelsen den 22 maj 1942 (SFS nr 343) med vissa bestämmelser till främjande av vedproduktion har bestämts, att veduppköpare, som av statsmedel erhållit förlagskapital för inköp av ved, äger i viss ordning av förlagskapitalet förskottera avverkningskostnad för sådan ved, som enligt kontrakt skall levereras till honom av vedproducent men som ännu icke avverkats och inmätts. Förskottet må ej, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, uppgå till högre belopp än som motsvarar nittio procent av det för veden gällande garantibeloppet. Kontrakt, varå avverkningsförskott

skall lämnas, måste vara upprättat enligt av kommissionen fastställt eller godkänt formulär.

Det av kommissionen fastställda kontraktsformuläret innehåller bestämmelse, att äganderätten till den försålda veden skall övergå å köparen i och med inmätningen samt att säljaren skall, om köparen så önskar, medelst i marken nedslagna pålar noga utmärka gränserna för den upplagsplats, för vilken hyresavtal enligt ett å kontraktet upptaget formulär träffats.

Såväl kommissionen som uppköparna äro medvetna om, att det är tveksamt, huruvida berörda kontraktsbestämmelser kunna ha den åsyftade verkan att skydda den inmätta veden gentemot säljarens borgenärer och att i varje fall, särskilt i samband med en kris, tvister kunna uppkomma angående bättre rätt till inmätta vedpartier, för vilka köpeskilling redan erlagts eller i varje fall förskott utlämnats. Det ankommer — enligt berörda kungörelse 343/1942 — på uppköparen att bestämma, huruvida och i vilken omfattning vedproducenten skall ställa säkerhet för utbetalat förskott. Man torde ha anledning räkna med att ej i alla fall betryggande säkerheter ställas för sådana förskott.

Därest gällande rätt får det innehåll, som i virkesmättningsrådets framställning avses, får visserligen uppköparen ej säkerhet i virket, förrän detsamma blivit upplagt, mätt och märkt, men det vore givetvis av stort värde, om uppköparen finge denna trygghet, sedan berörda åtgärder vidtagits. Därtill kommer, att rättssäkerheten skulle i hög grad gagnas, om man på ifrågavarande område finge bestämda regler att följa — parterna skulle då med större säkerhet kunna bedöma rättsläget i det särskilda fallet. Sådana som förhållandena nu äro, inbjuda de till tvister i fall, då köparen anser sig ha goda skäl att göra gällande, att besittningen övergått å honom.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att den statsgaranti för ved, som jämlikt omförmälda kungörelse 343/1942 må meddelas producent och vissa uppköpare, upphör då veden överlåtes. Det vore önskvärt, att man kunde knyta garantiens upphörande till ett tidsmoment, som med stöd av lagbestämmelser blivit närmare fixerat.

Efter att ha redogjort för den möjlighet som enligt norsk lag finnes att genom tinglysning stifta panträtt i hugget timmer, som märkts med ett av lantbruksdepartementet fastställt märke, har bränslekommissionen vidare angående den av kommissionen antydda utvägen att i lagstiftningsväg tillerkänna virkesköpare panträtt i det köpta virket yttrat följande:

Det norska systemet för pantsättning anser kommissionen dock vara alltför omständligt för att kunna rekommenderas. Betydelsen av dylik pantsättning skulle säkerligen bliva ytterst begränsad och panträtten skulle ej alls få den verkan, man med nu ifrågavarande framställning åsyftar. Det vill emellertid synas som om märkning med officiellt märke av upplagt virke tillgodoser kraven på publicitet i så hög grad, att ytterligare åtgärder i sådant syfte genom inskrivning i pantregister icke äro erforderliga.

Komplettering av framställningarna.

Av det ovanstående torde framgå, att syftemålet med ifrågavarande framställningar är att genom en lagändring förebygga, att vid en tänkbar blivande kris på virkesmarknaden virkessäljares insolvens medför att större eller mindre mängder virke, som helt eller delvis betalats men ej kommit i köparens besittning, undandragas köparna och i stället komma säljarens

borgenärer tillgodo. De sålunda gjorda framställningarna avse allenast förhållandet mellan fastighetsägarnas borgenärer, å ena, samt dem, som köpt virket, å andra sidan. Virkesmättningsrådet, i vars framställning bränslekommissionen härutinnan instämt, anför nämligen rörande den eventuella situation, som kunde bli farlig, att »virkesköparna oftast av olika skäl se sig tvungna att likvidera varan, ehuru de icke samtidigt kunna omhändertaga densamma. De måste oftast inskränka sig till att låta mäta och märka varan, varefter den får kvarligga antingen på säljarens mark eller i bästa fall på neutralt område invid flottled, järnväg, landsväg eller dylikt.»

Vid sammanträde, som jag hållit med representanter för bränslekommissionen (jägmästaren G. Olhammar och hovrättsassessor H. Digman), virkesmättningsrådet (disponenten G. Djurberg), domänstyrelsen (byråchefen S. Boberg), skogsstyrelsen (jägmästaren R. Hjorth) och skogsägareföreningarnas riksförbund (jägmästaren N. Herlitz), gjordes emellertid från såväl virkesmättningsrådets som bränslekommissionens sida gällande, att det vore önskvärt, att skyddet mot säljarens borgenärer komme att omfatta även den köpare, som från den förste uppköparen förvärvat virket. Disponenten Djurberg framhöll därvid, att det ej sällan förekommer, att en virkesuppköpare från ett större antal små skogsägare förvärvar virke för att sedan omedelbart överlåta detta virke till en större avnämare. Om denna mellanman, såsom vanligen är fallet, ej själv tar virket i besittning och det dröjer en anseelig tid, innan hans köpare omhändertar virket, kunde fara föreligga för att mellanmannens borgenärer, om han kommer på obestånd, gör anspråk gällande på virket för betalning av sina fordringar.

Bränslekommissionens representanter anförde, att enligt utfästelse i de auktorisationer, som bränslekommissionen med stöd av Kungl. Maj:ts beslut meddelat uppköpare av brännved och massaved, kommissionen är pliktig att, i händelse dessa vid avvecklingen av bränsleregleringen ej kunnat få den av dem uppköpta veden såld, från dessa köpare övertaga de icke sålda vedpartierna. Skulle bränslekommissionen på grund härav nödgas övertaga betydande mängder av det virke, som dessa uppköpare mottagit och upplagt å av dem disponerade platser, skulle för staten stora värden kunna stå på spel i händelse av dessa uppköparens insolvens. Deras borgenärer skulle nämligen, om ej lösöreköpsförordningens kungörelseförfarande iakttagits — något som i förevarande fall ej vore praktikabelt — kunna taga det av bränslekommissionen övertagna virket i anspråk för sina fordringar. Bränslekommissionen hade nämligen ej möjlighet att taga virket i sin besittning.

På fråga till bränslekommissionens representanter, i vilken utsträckning vid en kris på virkesmarknaden de av bränslekommissionen auktoriserade veduppköparna kunde befaras råka i ekonomiska svårigheter, svarades, att deras ekonomiska vederhäftighet visserligen vid auktorisationen noga prövades av bränslekommissionen, men att det ej vore säkert att dessa uppköpare, som till ungefär en tredjedel bestå av skogsägareföreningar, anslutna till Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, och i övrigt av andra uppköpare, vid tiden för inträdet av en kris på virkesmarknaden alltjämt kom-

me att ha en sådan ekonomisk ställning, att bränslekommissionens rätt till virke, som från dem övertagits, vore tryggad.

Representanten för skogsägareföreningarnas riksförbund förmenade, att vad anginge de till förbundet anslutna skogsägareföreningarna någon risk i det från bränslekommissionens sida antydda avseendet ej förelåge. Riksförbundet skulle otvivelaktigt ingripa i händelse att för någon av dem en insolvens med sådana följder kunde befaras.

Bränslekommissionens representanter framhöllo, att det dock vore önskvärt, att full säkerhet kunde uppnås genom att lagstiftaren låte skyddet inträda i den av bränslekommissionen önskade omfattningen.

Virkesköparens skydd mot säljarens borgenärer enligt gällande rätt.

Lösöreköpsförordningen och köparenskyddet.

Vad angår de fall, som framställningarna alltså avse, torde för närvarande vad lösöreköpsförordningen angår följande få anses vara svensk rätt.

Lösöreköpsförordningen säger: »Vill den, som tillhandlar sig lösören och tillåter, att desamma få i säljarens vård kvarbliva, att vad han tillhandlat sig skall fredas från utmätning för säljarens skuld och i händelse av dennes konkurs från boets tillgångar avskiljas, upprätte skriftlig avhandling om köpet, med förteckning å de köpta persedlarna och vittnens underskrift.»

Därefter stadgas såsom förutsättning för skyddet viss kungörelseförfarande — uppläsande i ortens kyrka av parternas namn och yrken, dagen för avtalet och köpeskillingen samt, därjämte, på landet uppvisande av avhandlingen för landsfiskalen och införande i häradsrättens protokoll samt i stad införande i rådhusrättens protokoll (i Stockholm uppvisande hos överståthållarämbetet). Dessa myndigheter skola anslå kungörelser om lösöreköpet.

Men köparen är ej därmed slutligen skyddad mot säljarens borgenärer. En ytterligare förutsättning är, att trettio dagar skola ha förflutit från det köpehandlingen företeddes inför den offentliga myndigheten. Inträffar dessförrinnan utmätning eller konkurs är egendomen ej fredad (även ackordsförhandling kan inverka).

Slutligen kan — även om dessa förutsättningar för skyddet föreligga — utmätningssökande få avhandlingen i rättegång förklarad ogiltig, därest mellan parterna ej är, på god tro, så tingat och betalt, som avhandlingen innehåller — köparen är skyldig att gå ed härpå — och konkursförvaltningen kan å sin sida stämma om återvinning enligt 39 § konkurslagen.

Vid författningens tillkomst avsågos säkerligen därmed i huvudsak de vid denna tid ofta förekommande fall, då särskilt på landet bohag och inventarier vid ekonomiskt trångmål såldes med rätt för säljaren att behålla och begagna det sålda. Detta förklarar ordalagen i förordningen »tillåter att desamma få i säljarens vård kvarbliva».

Enligt stadig praxis (se N. J. A. 1912: 156; 1923: 558; 1924: 543; 1925: 453; 1929: 64) räknas emellertid ej blott sådana »persedlar» utan även andra lösa saker, bland dem både brännved och annat virke, till sådana lösören, som avses i

lösöreköpsförordningen, och under förordningen falla såväl omsättningsköp som säkerhetsköp. Ej heller anses orden »tillåter att desamma få i säljarens vård kvarbliva» utesluta de fall, varom här är fråga, nämligen att det är i köparens intresse, som godset kvarbliver i säljarens vård (se N. J. A. 1925: 130).

En förutsättning för att virket skall anses såsom lösöre är otvivelaktigt, att, om själva köpeavtalet ej anger ett bestämt, individualiserat virkesparti, virket sedermera blivit under medverkan av båda parterna bestämt, i regel genom virkets förseende med köparens märke.

Däremot är det osäkert vad orden »kvarbliva i säljarens vård» kunna innebära. Ursprungligen avsågs säkerligen därmed just vad orden antyda, nämligen fysisk, omedelbar besittning (se Lundstedt, Om lösöreköp s. 106 ff.). Men sedan i praxis förordningens tillämplighetsområde utvidgats att avse både omsättnings- och säkerhetsköp av lösören av vad slag som helst, har ifrågasatts, om icke såväl säljarens medelbara som omedelbara besittning kommer in under kvarblivande i säljarens vård.

Emot en tolkning av ordet »vård» såsom avseende även medelbar besittning talar emellertid att, såsom Lundstedt påpekat (Om lösöreköp s. 107), ratio legis ej kan, åtminstone ej i hela sin vidd, åberopas vid en försäljning av egendom, som befinner sig i tredjemans vård. Tradition från säljarens sida kan, säger Lundstedt, icke ifrågakomma och då kunna dennes borgenärer ej heller vilseledas därav, att någon tradition ej äger rum. Eller med andra ord: kreditgivaren kan ej taga det i tredje mans vård befintliga godset med i beräkningen vid bedömandet av kreditsökandens kreditunderlag, åtminstone icke om han är okunnig om att denne äger även detta gods.

Lundstedt (ibid.) kommer till det resultatet att en tillämpning av lösöreköpsförordningen är utesluten, då godset fått kvarbliva ej i säljarens utan i tredje mans omedelbara besittning.

Den erinran, som häremot kan göras, att i sådant fall lösöreköpsförordningens bestämmelser lätteligen kunna kringgå, kan bemötas därmed att, om ratio legis i huvudsak är, att kreditgivaren ej bör vilseledas, förordningens syfte ej motverkas genom lösöreköp av gods, som, utan att kreditgivaren har vetskap därom, befinner sig i tredjemans vård.

Beträffande frågan, när tradition bör anses ha ägt rum, säger Lundstedt (ibid.) att det är klart, att köparen, för att få sin rätt skyddad utan att iakttaga föreskrifterna i lösöreköpsförordningen, icke behöver själv taga egendomen i omedelbar besittning. Det är tillräckligt att egendomen traderas av säljaren till tredje man. Efter en dylik tradition ha borgenärerna ej någon anledning att längre räkna med säljaren såsom ägare.

Köersner (T. f. R. 1927 s. 221) säger, att han vågar hålla före, att det sålunda av Lundstedt anförda ger ett uttryck för den svenska rättens nuvarande ståndpunkt.

Här skulle således finnas ett mellanstadium, där å ena sidan lösöreköpsförordningen ej är tillämplig, emedan godset lämnat säljarens omedelbara besittning, och å andra sidan — om tradition enligt den svenska rättens allmänna

regler skulle anses erforderlig för köparens skydd — så länge godset av den omedelbara besittaren, tredje mannen, ännu ej utgivits till köparen, skydd mot säljarens borgenärer ej skulle kunna åstadkommas, emedan, som nyss sagts, lösöreköpsförordningen här ej är tillämplig och således dess publicitetsförfarande här ej skulle kunna ersätta traditionen. Anses åter att enligt den svenska rättens allmänna regler köparens skydd — om annat ej är särskilt stadgat — inträder i och med att köpeavtal rörande individualiserat gods föreligger, skulle under detta mellanstadium köparen vara utan tradition och utan publicitetsåtgärd skyddad mot säljarens borgenärer.

Vid en redogörelse för gällande svensk rätt är alltså, om man med Lundstedt och Kôersner hyser den uppfattningen att »vård» måste tolkas såsom omedelbar besittning, ett ståndpunktstagande till frågan, huruvida enligt svensk rätts allmänna regler skyddet mot säljarens borgenärer inträder med köpeavtalet eller först vid traditionen, ofrånkomligt.

Anser man att i gällande svensk rätt utgångspunkten allttjämt är, att vid köp av lös egendom köparens skydd inträder i och med köpeavtalet, skulle för övrigt detta skydd inträda ej blott under nämnda mellanrum i fråga om lösören utan även i samtliga de fall, där lösegendom ej är att anse såsom lösöre, såsom byggnader på annans grund, aktier och obligationer, depositionsbevis m. m.

I fråga om överlåtelse av löpande skuldebrev har skuldebrevslagen 22 § infört förvärfvarens besittning såsom förutsättning för skyddet mot säljarens borgenärer. Lagberedningen säger i sina motiver, att förutsättningarna för att ett skuldebrev skall, på sätt åsyftas i 22 § eller eljest i lagen, anses vara kommet i förvärfvarens besittning, bliva naturligtvis att bedöma efter vad som i allmänhet gäller om besittning i rättslig mening. Enligt rådande terminologi och rättsuppfattning är otvivelaktigt, säger lagberedningen, att icke blott det omedelbara, rent fysiska innehavet av ett föremål faller under besittningsbegreppet, utan att besittning kan utövas även medelbart: genom bud, fullmäktig, depositarie, panthavare eller annan.

Frågan huruvida tillräcklig anledning föreligger att operera med begreppet medelbar besittning har emellertid varit föremål för delade meningar. De problem, som täckas av detta begrepp, kommer man dock ej ifrån. Bland annat ger, synes det, nämnda begrepp ett lämpligt uttryck för det berättigade i att den, vars lösä egendom med hans begivande befinner sig i annans omedelbara besittning, själv kan påkalla besittningsskydd direkt mot den, som kränker den omedelbara besittningen. I varje fall torde, då svensk lagstiftning redan uttryckligen godkänt detta begrepp genom att i kommissionslagen 31 § använda uttrycket »själv eller genom annan är i besittning av godset», man ej kunna undgå att vid en diskussion av frågan om besittningens rättsliga verkan räkna även med begreppet medelbar besittning.

Fall där det är tveksamt, huruvida godset är kvar i säljarens omedelbara eller endast hans medelbara besittning eller om det helt lämnat hans besittning, uppkomma särskilt ofta vid försäljning av virke. Den nu behandlade frågan är därför av praktisk betydelse för den ifrågasatta lagstiftningen. Åtskilliga prejudikat finnas.

Om virket ligger kvar å avverkarens mark och å hans mera omedelbara maktområde t. ex. på hans inhägnade upplagsplats, är virket allttjämt kvar i säljarens vård. Lösöreköpsförordningen är tillämplig. Köparen är således icke skyddad, om ej förordningens publicitetsförfarande iakttagits. (Se N. J. A. 1924: 543. Se även Kôersner, T. f. R. 1927 s. 227; Almén, Köplagen, Rubr. till §§ 9—11 vid not. 8 a samt Undén, Sakrätten I, s. 200.)

Om virket ligger utanför säljarens omedelbara maktområde, men befinner sig å säljarens mark, t. ex. ute i skogen, anses virket jämväl vara kvar i säljarens vård. Lösöreköpsförordningen är tillämplig (se N. J. A. 1925: 453; jfr 1929: 64).

Har virket av säljaren upplagts å neutralt område, men säljarens befattning med virket ej upphört — han skall t. ex. senare avlämna det till fraktföraren — anses virket allttjämt i säljarens vård (se Undén, Sakrätten I s. 203).

Skall det å neutralt område — invid en landsväg, å stranden invid en flottled, å plats invid en järnvägsstation — upplagda virket där omhändertagas av köparen, är det tvivelaktigt i vems besittning — omedelbara eller medelbara — virket före omhändertagandet befinner sig. Är virket under medverkan av båda parterna försett med köparens märke, kan ifrågasättas, huruvida godset allttjämt bör anses vara kvar i säljarens vård och om lösöreköpsförordningen är tillämplig.

I fråga om besittningsförhållandet vid godsets uppläggande å neutralt område har jag ej kunnat finna något klart prejudikat. Att den omständigheten att upplagsplatsen är neutralt område ej i och för sig medför att uppläggaren mister besittningen framgår dock av N. J. A. 1894: 160.

Almén synes intaga den ståndpunkten att vid uppläggande å neutralt område säljaren fortfarande är i besittning (omedelbar eller medelbar) av godset. (Se Köplagen, Rubr. till §§ 9—11 vid not. 2 och 12 samt § 65 not. 71. Jfr Undén, Sakrätten I s. 51, 52.)

Kôersner (T. f. R. 1927 s. 230, 231) går i fråga om virkesköp längre och anser att om köparen eller ombud för honom medverkat vid inmätningen och märkningen — vilket väl i regel är fallet i fråga om försålt virke — får härigenom och genom uppläggandet å neutral plats virket anses hava blivit mottaget av köparen. Virket skulle alltså då vara ej endast avlämnat utan även utgivet till köparen. Jfr Almén, Köplagen § 15 vid not. 10: »Utgivandet sammanfaller till tiden med mottagandet eller besittningstagandet», varmed enligt Almén förstås (ibid.) att godset kommer i köparens fysiska besittning.

Därest den omständigheten, att vid virkesköp nödvändig individualisering av virket, som sker under köparens medverkan och i regel med hans godkännande av virkets beskaffenhet och kvantitet, skulle medföra att på sådant sätt individualiserat, å neutralt område upplagt virke bör anses utgivet till köparen, bleve emellertid följden att, vad sålunda skulle gälla i fråga om virke, ej kunde anses överensstämma med vad som enligt Almén (a. a.) gäller i fråga om specifikt gods. I fråga om sådant gods anses ju, även om godset redan vid köpeavtalet av köparen undersökts och godkänts, att godset ej därmed kommit ur säljarens besittning, ej ens om godset sedermera upp-

lagts å neutralt område, och än mindre att godset därmed utgivits till köparen. (Almén, a. a. Jfr Undén, Sakrätten I s. 200.)

Ett särskilt problem uppkommer i det fall att en s. k. självständig mellanman — t. ex. en bortfraktare, som ej är i någondera partens tjänst — fått godset till sig avlämnat. Det har gjorts gällande att vid försändningsköp traditionen sönderfaller i två moment, avlämnandet och mottagandet av godset, samt att köparen blir skyddad mot säljarens borgenärer i och med att godset avlämnats, varmed traditionen i nu förevarande avseende anses färdig.

Denna uppfattning står, vad beträffar skyddet mot säljarens borgenärer, i god överensstämmelse med den tolkning av ordet »vård» i lösöreköpsförordningen, som gör gällande, att därmed avses endast omedelbar besittning. Den är ock tilltalande från den synpunkten sett, att faran för godset enligt köplagen övergår å köparen i och med avlämnandet.

Om däremot ordet »vård» i lösöreköpsförordningen tolkas såsom avseende även medelbar besittning, kan mot nämnda uppfattning invändas att då säljare, som slutit avtalet med transportören — om ej konossement utfärdats och han avhänt sig detsamma — i regel i förhållande till transportören förfogar över godset under transporten, skyddet mot säljarens borgenärer ej inträder, förrän även säljarens medelbara besittning upphört. Skulle således under transporten säljaren råka i konkurs, skulle köparen ej vara skyddad mot säljarens borgenärer. Konkursboet skulle således på denna grund äga rätt att hindra godsets utgivande till köparen, även om köpeskillingen vore betald.

Rätten för säljaren att i händelse av köparens obestånd hindra godsets utgivande till köparen kan, där säljaren under transporten råkat i konkurs, utövas oberoende av vilken tolkning, som inlägges i ordet »vård» i lösöreköpsförordningen. I detta fall är ju ej fråga om godsets indragande utan vidare i konkursen såsom en säljarens tillhörighet. Köpeavtalet står alltså fast; endast möjligheten att på grund av köparens förutsatta dröjsmål med betalningen häva köpeavtalet kan bevaras genom rätten att hindra, att godset utgives till köparen. Med besittning i § 28 avses fysisk besittning, se Almén, § 28 not. 107. Den egentliga stoppningsrätten kan alltså utövas oberoende av vem som har den medelbara besittningen till godset.

Något prejudikat av betydelse för ovan nämnda spörsmål har jag mig ej bekant utom ett av år 1911, som avser det fall att virke befunnit sig i en flottningssammanslagningens besittning. Virket var i detta fall, försett med köparens märke, nedlagt i allmän flottled. Flottningen torde ha skett för köparens räkning, ehuru säljaren skulle betala flottningskostnaden. Majoriteten i Högsta Domstolen ansåg att, då virket ej var utgivet till köparen, det ej kommit i köparens besittning. Två justitieråd av sju ansågo, att virket var utgivet till köparen, då detsamma blivit intummat för hans räkning och, försett med hans märke, nedlagt i allmänna flottleden. (N. J. A. 1911: 407.) Att beakta är emellertid att den fråga, som domstolarna hade att avgöra, var huruvida godset utgivits före eller efter det köparen kommit i konkurstillstånd (41 § köplagen). Enligt Almén (köplagen § 15 vid not. 10) förstås enligt lagens

språkbruk med utgivande den åtgärd från säljarens eller annan persons (fraktförarens) sida, varigenom godset kommer i köparens fysiska besittning. Majoriteten i Högsta Domstolen har därför troligen med »köparens besittning» menat hans fysiska besittning och i följd därav ansett att utgivande ej ägt rum. De ha således ej ansett virket mottaget i och med inmätningen och märkningen och ej heller tillmätt den omständigheten att virket sedermera kommit i köparens medelbara besittning någon betydelse för frågan huruvida virket blivit utgivet.

Som synes är såväl frågan huruvida med »vård» i lösöreköpsförordningen avses endast omedelbar eller även medelbar besittning som ock frågan när omedelbar och när medelbar besittning skall anses föreligga — en fråga som blir av betydelse om med vård avses endast omedelbar besittning — ej vidare klar.

Att i den ifrågasatta lagstiftningen taga ståndpunkt till dessa frågor synes böra undvikas, så mycket hellre som lagstiftningen påkallats på grund av en befarad kristidsföreteelse och, såsom nedan skall ytterligare motiveras, endast bör få en provisorisk karaktär. Den ifrågasatta lagen torde böra så avfattas, att det önskade resultatet nås oberoende av hur man ställer sig till nämnda tvistefrågor.

Köparenskyddet i fall där lösöreköpsförordningen (möjligen) icke är tillämplig.

Även vid en sådan avfattning av lagen torde man dock ej kunna undgå att närmare undersöka det förut nämnda spörsmålet huruvida — om vård i lösöreköpsförordningen betyder enbart omedelbar besittning — efter det den omedelbara besittningen upphört och således lösöreköpsförordningen under nämnda förutsättning ej är tillämplig, köparens skydd mot säljarens borgenärer enligt den utanför lösöreköpsförordningen gällande rätten inträder redan med köpeavtalet eller först med det köpta godsets utgivande till köparen.

Vad detta spörsmål angår torde man i svensk rätt ej behöva räkna med ett dogmatiskt krav på tradition såsom förutsättning under alla omständigheter för äganderättens övergång och de därmed förenade rättsverkningarna.

Enligt svensk rätt uppkommer — i motsats mot vad fallet är i tysk rätt — genom själva köpeavtalet en rättsgrund parterna emellan, som ej kräver något ytterligare avtal för att leda fram till köparens fullständiga och ovillkorliga förfogande över godset. Den tyska konstruktionen att det kräves ett i förhållande till köpeavtalet sedermera inträdande självständigt »Dinglicher Vertrag», som framträder i traditionen och en därmed förbunden »Uebereignungswille», är främmande för svensk rätt.

Emellertid har gjorts gällande, att svensk lagstiftning i vissa avseenden avlägsnat sig så långt från den tidigare uppfattningen om skydd för köpare av specifikt gods mot säljarens borgenärer redan genom köpeavtalet, att man numera bör anse, att »köparen först genom sakens överlämnande eller

vissa formaliteters företagande förvärvar äganderätten» (Fehr, Två spörsmål ur svensk civilrätt s. 40).

Om med äganderätten till en sak avses rätten att ohindrat förfoga över densamma, bör emellertid märkas, att denna rätt inträder i olika utsträckning vid olika tider och olika i förhållande till olika personer. Köparen och säljaren emellan uppkommer redan genom köpeavtalets ingående en av uppfyllandet av köparens förpliktelser villkorad rätt för honom att förfoga över godset, samtidigt med att en motsvarande inskränkning uppkommer i säljarens förfoganderätt.

Men med övergången av denna villkorade äganderätt följer ej alla de rättsverkningar, som kunna tänkas förknippade med en oinskränkt äganderätt. Rätten till avkastningen och faran för godset övergå först vid en senare tidpunkt, nämligen vid godsets avlämnande, beroende på att av särskilda anledningar en sådan reglering befunnits skälig och praktisk.

1907 års ändring i lösöreköpsförordningen, sådan den i praxis tolkats, har vidare medfört att — även om i förhållandet mellan köparen och säljaren köparens äganderätt är vid omsättningsköpen oinskränkt — vad angår förhållandet till säljarens borgenärer köparens ohindrade förfoganderätt inträder först då med köpeavtalet så förfarits, som lösöreköpsförordningen föreskriver, eller också godset ej längre är i säljarens vård.

Slutligen gäller i fråga om tvesalu särskilda regler, där besittningen anses spela en betydande roll.

Som synes inverka alltså olika omständigheter på köparens rätt att stegvis tillgodogöra sig vad han genom köpeavtalet förvärvat. Att genom själva köpeavtalet tillkommit en fullständig rättsgrund, som ej kräver något ytterligare avtal köparen och säljaren emellan för att leda fram till köparens oinskränkta och ohindrade förfogande över godset, därom torde emellertid vad svensk rätt angår, såsom förut nämnts, något tvivel ej kunna råda. Men därmed följer icke utan vidare svaret på den fråga, som i detta sammanhang är av intresse, nämligen när köpare blir skyddad mot säljarens borgenärer i de fall, som ej regleras av lösöreköpsförordningen. Den ovan angivna utgångspunkten kan befinnas modifierad genom uttryckliga lagstadganden eller genom rättsutvecklingen i övrigt och en undersökning härav är därför påkallad.

Utsökningslagen, 68 §, stadgar, att ej må i gäldenärs bo något utmätas, som finnes höra annan till. Och konkurslagen, 27 § (jfr 17 kap. 2 § H.B.) anger, att till konkursbo räknas all egendom, som tillhörde gäldenären, då beslutet om egendomsavträde meddelades. Spörsmålet huruvida av gäldenären såld egendom tillhör köparen med sådan rätt att han är skyddad mot säljarens borgenärer besvaras emellertid icke i utsökningslagen och ej heller i konkurslagen utöver vad som stadgas i återvinningsparagraferna. Då i de anförda lagrummen talas om egendom, som tillhör gäldenären eller som finnes höra annan till, torde därför med dessa uttryck avses en äganderätt, sådan denna skall i fråga om skyddet mot säljarens borgenärer uppfattas

med ledning av särskilda lagbestämmelser eller, i brist på sådana, med stöd av rättsutvecklingen i övrigt.

Några uttryckliga lagbestämmelser finnas icke på det område, som nu behandlas, nämligen det fall att, med hänsyn till tveksamheten om icke det sålda virket lämnat säljarens vård, lösöreköpsförordningen måhända ej är tillämplig på frågan om virkesköparens skydd mot säljarens borgenärer och således andra regler än de där givna måste tillämpas.

Vad rättsutvecklingen utanför skriven lag beträffar kunde måhända ifrågasättas, att genom den år 1907 företagna ändringen i lösöreköpsförordningen den svenska rätten så fullständigt brutit med den tidigare uppfattningen att redan köpeavtalet medförde skydd mot säljarens borgenärer, att den i förordningen uttryckta nya rättsregeln på grund därav borde tillämpas även utanför lösöreköpsförordningens område.

Ingenting i förarbetena tyder dock på att en sådan avsikt förelegat. Almén (Köplagen Rubr. 84) säger härom: »Man söker förgäves någon upplysning angående den verkan, som den tillsynes oskyldiga utvidgningen av lösöreköpsförordningens giltighetsområde kunde komma att medföra å den av ålder i svensk rätt gällande grundsatsen att vid köp av bestämt gods köparen genom själva köpeavtalet förvärvar äganderätt till godset.»

Att lösöreköpsförordningen, som från början varit en undantagslagstiftning, skulle ha förlorat denna sin karaktär, trots att, som nämnts, därom ingenting sagts i sammanhang med den år 1907 företagna utvidgningen av dess tillämplighetsområde, kan ej antagas. (Se Lundstedt, Om lösöreköp s. 89; Hillgård, Säljarens stoppningsrätt s. 96.)

Det förefaller också orimligt att genom lösöreköpsförordningen skulle ha införts en allmän grundsats i svensk rätt att publicitet av ett eller annat slag skulle, oberoende av att allmänna bestämmelser om ett publicitetsförfarande ej givits, vara en förutsättning för köparens skydd mot säljarens borgenärer. Att åter 1907 års lagstiftare skulle ha förmenat, att tradition är en allmänt gällande förutsättning för köparens skydd mot säljarens borgenärer och att lösöreköpsförordningens speciella publicitetsbestämmelser voro en för förordningens tillämplighetsområde införd lättnad i ett strängare allmänt gällande krav på tradition, därför saknas all grund. Av 1907 års lagändring torde alltså ej kunna dragas några slutsatser rörande rättsutvecklingen utanför lösöreköpsförordningen på ifrågavarande område.

Tradition är emellertid, som förut nämnts, i ett annat fall enligt uttrycklig föreskrift en förutsättning för skydd mot överlåtarens borgenärer. Lagen om skuldebrev, 22 §, stadgar nämligen att överlåtelse av löpande skuldebrev ej är gällande mot överlåtarens borgenärer, med mindre den, till vilken överlåtelsen skett, fått handlingen i besittning. Säljer bank löpande skuldebrev, är dock försäljningen gällande mot bankens borgenärer, ändå att skuldebrevet för förvaring kvarlämnats hos banken.

Till stöd för förstnämnda bestämmelse ha i Marks von Würtembergs och Sterzels kommentar till skuldebrevslagen (s. 105, 106) åberopats de ofta an-

förda argumenten att förfoganden, som gå ut allenast på säkerställande av en fordran, ofta klädas i överlåtelses form, att om en dylik säkerhetsöverlåtelse får utan vidare gälla mot överlåtarens borgenärer en alltför lätt utväg till äventyrs öppnas att kringgå det ur rättssäkerhetens synpunkt betydelsefulla kravet på tradition vid pantsättning av lös egendom samt att säkerhetsöverlåtelseerna esomoftast knappast kunna skiljas från definitiva överlåtelser (omsättningsköp). Och beträffande analogisk tillämpning av traditionsprincipen utanför överlåtelser av löpande skuldebrev har anförts, att man torde hava att motse denna regels tillämpande å löpande handlingar, som ej äro att betrakta såsom skuldebrev (växlar, checkar, konossement och upplagsbevis m. fl.).

Att lagstiftaren med ifrågavarande stadgande ansett sig allenast tillämpa en i svensk rätt gällande allmän regel att tradition förutsättes för skydd mot överlåtarens borgenärer, kan icke antagas. Ovan nämnda uttalande synes tvärtom visa motsatsen.

Beträffande uppfattningen i ovan nämnda fråga före skuldebrevslagens tillkomst må anmärkas, att Undén (Sakrätten I s. 196) uttalat, att det näpeligén är möjligt att beträffande löpande papper upprätthålla samma ståndpunkt som i fråga om icke löpande skuldebrev, nämligen att själva avtalet medför skydd mot överlåtarens borgenärer. En sådan ståndpunkt skulle innebära, att sakrättsligt skydd till löpande papper uppkomme vid en tidigare tidpunkt än då fråga är om köp av lösören, å vilka lösöreköpsförordningen är tillämplig. I allmänhet gäller ju dock, yttrar Undén, att de intressen, som ligga bakom publicitets- och traditionskravet, göra sig i särskild grad gällande i avseende å löpande papper. Då nu lösöreköpsförordningen ej är tillämplig beträffande något slag av värdepapper, återstår ej annan rimlig utväg än att tillämpa traditionsregeln fullt ut och sålunda anse förvärfvare av löpande papper erhålla sakrättsligt skydd mot överlåtarens borgenärer först genom tradition. Se även Kôersner, T. f. R. 1927 s. 215.

Men såväl Undén som Kôersner utgå dock från att äganderättens övergång i och med köpeavtalet alltjämt är den svenska rättens utgångspunkt. (Se Undén ovan samt Sakrätten I s. 147, 186, 191, 193 och Kôersner, a. a. s. 193, 194.) Deras uttalanden torde därför få tolkas så att i särskilda fall vissa omständigheter kunna föranleda, att tradition anses vara en nödvändig förutsättning för skyddet mot säljarens borgenärer men att, där så ej är fallet, den svenska rättens gamla ståndpunkt alltjämt är bibehållen.

Ett stöd härför utgör även den omständigheten att vid avtal om köp av andel i lös egendom samt om köp av byggnad å främmande grund, å vilka avtal lösöreköpsförordningen ej är tillämplig, köparens skydd mot säljarens borgenärer ostridigt inträder redan i och med köpeavtalet och således vid en tidigare tidpunkt än då fråga är om köp av lösören, å vilka lösöreköpsförordningen är tillämplig (se N. J. A. 1916: 656; Lundstedt, Om lösöreköp s. 99; Undén, Sakrätten I s. 191, och där åberopade prejudikat, samt s. 193). (Jfr emellertid konkurslagen 4 § 2 mom., enligt vilken föryttring av lösörena är konkursanledning endast om den har karaktären av lösöreköp.)

Det straffrättsliga skyddet för köparen inträder också i svensk rätt redan i och med köpeavtalet, oberoende av godsets utgivande till köparen och dennes fullgörande av sina förpliktelser. I 22 kap. 4 § strafflagen stadgas straff för den som med egendom, som han har i sin besittning, vidtager åtgärd, varigenom den, vilken äganderätt till egendomen tillkommer, berövas denna. Såsom exempel på sådant straffbart förfarande anges i den av Ekeberg m. fl. utgivna kommentaren det fallet, att den, som sålt en sak och därmed åtager sig att utgiva saken till köparen, säljer den till annan. På detta sätt är alltså köparens redan i och med köpslutet uppkomna villkorade äganderätt straffrättsligt skyddad.

Slutsatsen blir alltså, att därest i vissa fall frågan om virkesköparens skydd mot säljarens borgenärer ej anses reglerad av lösöreköpsförordningen, skyddet får anses inträda redan i och med köpeavtalets slutande.

Kan för de fall av virkesköp, där lösöreköpsförordningen anses tillämplig, dess publicitetsförfarande ersättas med virkets förseende med köparens märke?

Den individualisering, som gör virket till specifikt gods, sker så gott som alltid genom inmätning och åtminstone vid försäljningen från avverkaren till första köparen genom virkets förseende med köparens märke. I fråga om brännved kan visserligen en individualisering utan märkning förekomma men, såsom framgår av den redogörelse för mättnings- och märkningsfrågan, som senare skall givas, numera i mindre utsträckning än förr.

Frågan gäller nu huruvida det av virkesmättningsrådet och bränslekommissionen framställda förslaget att låta virkets inmätning och märkning för köparens räkning medföra skydd mot säljarens borgenärer är rättsligen möjligt och praktiskt lämpligt. Virkesmättningsrådet uppger, att de flesta säljare och köpare utgå från att äganderätten till virket övergår till köparen vid nyssnämnda tidpunkt och att därefter virket ej kan tagas i anspråk av säljarens borgenärer.

De ovan omnämnda skäl, som anförts till stöd för stadgandet i 22 § skuldebrevslagen att skydd mot överlåtarens borgenärer inträder först med tradition av det löpande skuldebrevet, torde här icke vara av så stor betydelse. Säkerhetsöverlåtelser synas, enligt vad som uppgivits, sällan förekomma på virkesmarknaden och någon avsevärd fara för kringgående av kravet på tradition vid pantsättning torde därför icke föreligga.

Huruvida större avseende bör fästas vid det under diskussioner rörande hithörande frågor alltid framförda argumentet att, om tradition ej kräves, kreditgivaren är otillräckligt skyddad, kan vara tveksamt. Det göres i allmänhet därvid gällande, att kreditgivaren till följd av creditsökandens innehav av gods, som ej är honom tillhörigt, kan vilseledas i fråga om creditsökandens solvens. Tradition av försålt gods eller publicering av köpeavtalet borde, säges det, till förebyggande härav uppställas såsom förutsättning för köparens skydd mot säljarens borgenärer.

Häremot invändes, att godsinnehavet såsom ledning för en uppskattning av en persons ekonomiska ställning numera, då andra vägar i stor utsträckning anlitas för erhållande av soliditetsupplysningar, ej har så stor betydelse som förr. Därtill kommer, att även om beträffande visst godsinnehav upplysning vinnes om att egendomen ej är kreditsökanden tillhörig, godsinnehavet i övrigt ändock icke ger tillförlitlig ledning, då detta gods kan innehavas såsom lån, deposition, kommissionsgods eller under äganderättsförbehåll, något varom upplysning av annan än kreditsökanden i regel ej står att vinna. Och även om denna osäkerhet skulle ökas genom att vid tiden för lånets eller kreditens givande egendom, som kreditsökanden då visat sig innehava, kreditgivaren ovetande kan ha varit försäld, torde, om denna osäkerhet undanröjes, detta knappast bli bestämmande för kreditgivarens beslut. Godset i fråga kan gäldenären omedelbart därefter göra sig av med, och detta kan kreditgivaren ej förhindra, med mindre konkurslagens återvinningsbestämmelser kunna göras gällande.

Helt allmänt sett torde alltså godsinnehavet, åtminstone när fråga är om gods som är avsett att snarast möjligt omsättas, vara ett osäkert kreditunderlag och troligt är, att lösöreköpsförordningens publiceringsförfarande ur kreditkyddets synpunkt överskattats. Kreditgivaren kan ofta knappast räkna med mera än att på grund av kreditsökandens godsinnehav få en viss allmän — och även den osäker — uppfattning om kreditsökandens ekonomiska ställning. Har krediten en gång beviljats, kunna emellertid förändringar i godsinnehavet, som bliva allmänt kända, föranleda borgenären att vara på sin vakt och att, snabbare än eljest blivit fallet, vidtaga åtgärder till säkrande av sin fordran. Att därvid den trettiodagarsfrist, som stadgas i lösöreköpsförordningen, har stor betydelse, är uppenbart, och därtill får jag senare återkomma.

Vad nu sagts synes i stort sett tillämpligt även i fråga om virkesmarknaden. Att virket försäljes så snabbt som möjligt är där det naturliga förfaringsättet och vart köpeskillingen tar vägen beror på virkeshandlarens allmänna ekonomiska ställning.

Visserligen kan, t. ex. om en bank, som har förlagsinteckning, givit ett sågverksbolag kredit i beräkning att bolaget skall för förädling i sin såg använda den deklarerade virkesmängden, men bolaget, som råkat i ekonomiskt trångmål, i stället avyttrar virket obearbetat, bankens kreditsäkerhet därigenom opåräknat minskas. Men vid bankkrediter får väl antagas att banken följer åtminstone sina större kunders ekonomiska ställning så nära att en sådan försäljning med åtföljande märkning ej kan ske, utan att åtminstone misstankar uppstå. Och även om banken ej har tillfälle att nära följa kundens ekonomiska ställning, torde en märkning i större skala av gäldenärens virke väl ej undgå att komma till bankens Ortsrepresentanters kännedom. I affärsförhållandena åter, där borgenär och gäldenär stå varandra personligen närmare, torde även en märkning i mindre omfattning vara en händelse, som lätt blir för borgenären bekant. Och en ny kreditgivare — även om han i regel, i den mån kreditgivningen grundas på kreditsökandens virkesinnehav, torde nöja sig med dennes uppgifter därom, bestyrkta genom bokföring, el-

ler på annat sätt — kan, om han är försiktig, innan krediten lämnas, förvissa sig om att märkning ej ägt rum.

Helt allmänt torde alltså kunna sägas att förhållandena inom virkeshandeln äro sådana att en skälig avvägning av köparens och borgenärernas berättigade intressen leder till, att köparens skydd bör inträda i och med virkets märkning. Den uppfattning, som är allmän hos dem, vilka hava med skogshanteringen att skaffa, att i och med virkets märkning med köparens märke dennes skäliga intresse kräver att han skyddas mot säljarens borgenärer, är icke oberättigad. Den i regel föreliggande svårigheten för köparen att omedelbart omhändertaga det inköpta virket skulle eljest — då kungörelse enligt lösöreköpsförordningen i denna situation aldrig användes och i själva verket är opraktikabel — medföra att under avsevärd tid köparen skulle, utan att praktiskt taget kunna förhindra det, vara utsatt för risken att det av honom köpta och genom märkningen för hans räkning definitivt avskilda virket går honom ur händerna. Genom ett stadgande om märkning såsom tillräcklig förutsättning för köparens skydd skulle nyssnämnda i och för sig otillfredsställande risk kunna undvikas. Och, såsom ovan gjorts gällande, märkningen bereder dock kreditgivaren en viss möjlighet att kontrollera och övervaka det kreditunderlag, som virkesinnehavet kan beräknas utgöra.

Av särskild vikt är att virkets individualisering genom dess förseende med köparens märke under omständigheter, som medföra att märkningen är definitiv, försvårar möjligheten att obemärkt avsluta skenköp i syfte uteslutande att undandraga gods från borgenärerna. Då ändamålet med lösöreköpsförordningens föreskrifter varit jämväl att förebygga sådana skenköp, torde även från denna synpunkt sett den ifrågasatta bestämmelsen om märkning vara ägnad att undanröja betänkligheterna mot avsteg i fråga om virkesförsäljningar från lösöreköpsförordningens stadganden.

Bör skyddet mot säljarens borgenärer inträda i och med godsets förseende med köparens märke eller senare?

Det skydd för köparen, som lösöreköpsförordningen stadgar under förutsättning att kungörelseförfarandet iakttagits, inträder icke omedelbart. Inträffar utmätning eller konkurs inom trettio dagar efter det köpehandlingen företetts inför vederbörande myndighet, är den sålda egendomen ej fredad från att utmätas eller att räknas till konkursboet. Självfallet är detta en stor fördel för borgenären, vilken i många fall kan genom utmätning eller gäldenärens försättande i konkurs göra köparens rätt illusorisk. Här har i själva verket skapats en slags återvinning utanför konkurslagen och utan att därstädes för återvinning stadgade förutsättningar behöva föreligga.

Den betydelse lösöreköpsförordningen har fått för säljarens borgenärer vid omsättningsköp torde i själva verket mindre bestå i den varning kungörelseförfarandet ger eventuella kreditgivare än däri, att borgenärerna genom bestämmelserna om de trettio dagarna få tid på sig att, när gäldenärens insol-

vens blir märkbar, genom att tillgripa utmätning eller konkurs lägga beslag på den sålda egendomen och lämna åt köparen att göra gällande en osäker fordran på betald del av köpeskillingen.

Köparen kan visserligen förebygga ett sådant beslagstagande av sin egendom genom att omhändertaga densamma före utmätningen resp. konkursen, men särskilt vid virkeshandeln kan detta ofta icke ske, emedan omständigheterna vid virkesfångsten göra ett omedelbart besittningstagande av det köpta omöjligt. En sådan möjlighet för borgenären att inom trettio dagar efter märkningen genom utmätning eller konkurs få köpeavtalet att återgå synes därför, åtminstone vad virkeshandeln beträffar, föga skälig. Den står ock i direkt strid med den förut ofta omnämnda uppfattningen hos dem, som syssla med skogsbruk, att i och med virkets förseende med köparens märke äganderätten övergår till denne.

Det torde alltså få anses riktigt att vid virkesköp låta skyddet inträda i och med märkningen — i likhet med vad som gäller vid tradition — även om den varning till eventuella kreditgivare, som märkningen skulle innebära, därigenom kan komma för sent.

Att därmed köparen ej är skyddad vid skenköp eller mot tillämpning av återvinningsbestämmelserna vid konkurs är självklart.

Bör märkningen medföra köpareskydd mot säljarens borgenärer endast vid vissa virkesköp eller vid alla?

Vad härefter beträffar det av representanterna för bränslekommissionen och virkesmätningsrådet vid det ovannämnda sammanträdet framställda önskemålet om skydd för köparen mot säljarens borgenärer ej blott då avverkaren är säljare utan även i det fall, att den, som från avverkaren inköpt virket i sin tur sålt detta, bör man skilja mellan det fall att virket är kvar i avverkarens vård och att det vid nya försäljningar befinner sig i en senare säljares besittning.

Är virket alltså kvar i avverkarens vård — och detta synes i regel vara förhållandet i det omnämnda fallet att en virkesuppköpare från ett större antal små skogsägare förvärvar virke för att sedan omedelbart överlåta detta till en större avkämpare — kan ifrågasättas, om icke den nya köparen även utan särskild lagbestämmelse därom åtnjuter skydd mot sin fångesmans borgenärer.

Lösöreköpsförordningen torde nämligen icke vara tillämplig i nämnda fall, där, i förhållandet mellan den nya köparen och hans fångesman, godset får anses vara i tredjemans, den ursprungliga säljarens, vård. Den nya köparens fångesman har ej fått virket i sin besittning. Om — såsom tidigare gjorts gällande — i sådant fall allmänna rättsregler om äganderättens övergång leda till att skydd mot säljarens borgenärer inträda i och med köpeavtal om bestämt gods, skulle den nya köparen på den grunden vara skyddad mot sin närmaste fångesmans borgenärer.

Vad nu sagts gäller ock för det fall att bränslekommissionen måst övertaga

av auktoriserad virkesuppköpare förvärvat, i avverkarens vård kvarvarande virke.

Annorlunda ställer sig saken om virket ej är kvar i avverkarens vård, utan den nya köparens fångesman vid sin försäljning hade virket i sin besittning. Det är detta fall, som bränslekommissionens representanter vid det omnämnda sammanträdet särskilt hade i sikte. Här torde, för att tillgodose det vid sammanträdet framkomna önskemålet om köparenskydd, en särskild bestämmelse härom vara erforderlig.

Att begränsa köparenskyddet på det sättet att det skulle omfatta enbart skydd för den köpare, som förvärvat virket från avverkaren, samt för den köpare, som av den första köparen förvärvat virket, synes emellertid ej tilltalande. Visserligen äro de skäl, som ovan anförts för att vid virkesköp skyddet skulle inträda i och med märkningen, vid senare försäljningar ej alltid bärkraftiga. Ju längre man kommer i kedjan av virkesköp och ju mindre de då köpta kvantiteterna bli, desto mindre kan man åberopa det normala i att, på grund av reguljärt föreliggande svårigheter att omhändertaga virket, detta kvarligga hos säljaren. Men att här draga upp gränser låter sig icke göra.

Göres märkningen med varje köpares märke — utförd på ett betryggande och även för tredjeman tydligt sätt — till förutsättning för skyddet mot säljarens borgenärer, torde alltför stora betänkligheter ej föreligga mot att låta skyddet omfatta alla fall av virkesförsäljningar, oavsett om det är fråga om en första köpare av det avverkade virket eller en senare förvärvare.

Bör köparenskyddet göras beroende av att köpeskillingen erlagts?

En omständighet, som torde vara av betydelse vid bedömandet av frågan, huruvida köparen bör skyddas mot säljarens borgenärer, är köpeskillingens erläggande. Den stora olägenheten för köparen i händelse av säljarens konkurs är ju i regel ej att han blir av med virket, utan att han måste bevaka i konkursen vad han erlagt av köpeskillingen. Och vid utmätning den att resultatet av hans virkesaffär blir allenast att han, om köpeskillingen helt eller delvis erlagts, i stället för virket får en i regel osäker fordran hos köparen. Från denna synpunkt sett skulle det kunna anses tillräckligt, om skyddet inträder endast där köpeskillingen helt eller delvis erlagts. Ett skydd mot säljarens borgenärer, oberoende av om köpeskillingen erlagts eller icke, överensstämmer emellertid med den utgångspunkt, som tidigare gjorts gällande, nämligen att redan genom köpeavtalet köparen förvärfvar en villkorad äganderätt, som medför, i den mån särskilda stadganden ej annat föranleda, skydd mot säljarens borgenärer. (Se Almén, Köpl. Tillägg till § 14 vid not. 6. Se även Rubr. till 39—41 §§ vid not. 3.)

Med utgångspunkt härifrån borde alltså, även om man från helt andra synpunkter i viss utsträckning gör skyddet beroende av särskilda åtgärder, skydd lämnas köparen oberoende av om köpeskillingen helt eller delvis eller icke alls erlagts. Detta torde också vara fallet enligt lösöreköpsförordningen (»Så tingat och betalt» (4 §) torde endast betyda att skenköp ej skyddas).

Härför talar även den praktiska synpunkten att om skyddet ej får omfatta även fall, där köpeskillingen ej erlagts, fråga uppkommer, huruvida icke ett erläggande av en del av köpeskillingen skall medföra skyddets inträde för motsvarande del av godset. Därvid kan ej göras skillnad mellan att en större eller endast en helt obetydlig del av köpeskillingen erlagts. Då tvingande skäl ej föranleda annat, synes mest tilltalande att ej genom särskilda bestämmelser härutinnan inveckla saken och måhända i onödan ge anledning till tvistigheter.

Som ovan nämnts torde för övrigt vid en kris på virkesmarknaden med fallande virkespriser köpeavtalets fullgörande i regel ej förorsaka någon olägenhet för säljarens borgenärer. Är köpeskillingen ej gulden, torde borgenärerna ej ha något emot att köpeavtalet fullföljes med godsets utgivande och köpeskillingens erläggande. Och vid dröjsmål med köpeskillingens erläggande kan avtalet hävas.

Skydd även vid obefogat dröjsmål med besittningstagandet?

En annan fråga att beakta är spörsmålet huruvida obefogat dröjsmål från köparens sida att taga virket i besittning bör medföra att köparen ej erhåller det ifrågasatta skyddet.

Det avverkade virkets kvarliggande hos säljaren är i regel föranlett av den ofta oundvikliga tidsutdräkt och de särskilda svårigheter, som äro förenade med framforslandet av gods av ifrågavarande slag och med beredandet av plats för dess förvaring. Sådant dröjsmål med virkets mottagande från köparens sida beror alltså i regel ej på någon försummelse av denne, utan, som sagt, på de säregna förhållanden, som äro förenade med skogsprodukters tillgodogörande. Att vid dylikt och annat dröjsmål med mottagandet, som ej innebär en försummelse från köparens sida, skydda denne mot borgenärerna, synes som förut nämnts ej möta betänkligheter.

Men i de fall där dröjsmålet med utgivandet beror därpå att köparen ej fullgjort sina skyldigheter enligt avtalet — t. ex. skyldigheten att erlagga köpeskillingen — kan ifrågasättas om ej ett kvarliggande, som förorsakas av en sådan omständighet, bör betaga köparen det ifrågasatta skyddet.

Att för detta fall göra något undantag till förmån för borgenärerna synes dock knappast erforderligt. Har säljaren råkat i konkurs, kan konkursförvaltningen på grund av köparens mora häva avtalet och på detta sätt bereda borgenärerna möjlighet att tillgodogöra sig virket. Vid utmätning föreligger visserligen ej denna möjlighet för utmätningssökanden, men genom att begära gäldenären i konkurs kan han åstadkomma att avtalet häves på grund av köparemoran.

Märkningen.

Vad ovan är sagt om märkningen med köparens märke såsom en tillfredsställande tidpunkt för köparenskyddets inträde förutsätter emellertid en märkning, som dels är definitiv och således ej kan utan köparens medgivande om-

göras och dels är fullt tydlig vid den tidpunkt, då dess verkan såsom skydd mot säljarens borgenärer skall inträda. Därav torde följa, att märkningen måste vara ej blott fullt tydlig, då den äger rum, utan även vara bestående i fråga om tydligheten. Därmed inträder då även från och med märkningen en bestående upplysningsverkan gentemot tredjeman.

Har virkets förseende med köparens märke ägt rum i båda parternas eller deras ombuds närvaro, är säljaren bunden att utgiva just detta virke. Om säljaren, utan att köparen därvid medverkat, inmätt och märkt virket med köparens märke och ej meddelat köparen att så skett, torde säljaren kunna till fullgörande av köpeavtalet använda annat virke än det märkta. (Se Almén, Köplagen § 17 vid not. 48; Undén, Sakrätten I s. 190.) Detta senare fall torde emellertid sakna praktisk betydelse, då något sådant förfarande väl knappast någonsin torde förekomma.

Där mättningsföreningar finnas, sker inmätning och märkning med köparens märke på anmälan av ena parten i köpeavtalet. Föreningen förvissar sig då alltid om den andra partens medverkan. Finnes ej mättningsförening, sker inmätningen och märkningen av det sålda virket som sagt, praktiskt taget, alltid i parternas eller deras ombuds närvaro.

Inmätning och märkning med avverkarens märke av icke sålt virke kan förekomma i det fall att det av fastighetsägare eller avverkningsrättsinnehavare avverkade virket flottas och virket säljes först under flottningen. Förutsättning för virkets mottagande för flottning är nämligen att det är märkt. Att under flottningen märka virket med köparens märke är ej utförbart. Risk för säljarens insolvens i de ej ofta förekommande fall, då sådana försäljningar — i regel av bolag och av domänstyrelsen — äga rum, är dock så obetydlig att de ej torde behöva beaktas vid en lagstiftning med nu ifrågasvarande syfte.

I fråga om virke som ej flottas — särskilt brännved — torde vad angår försäljningar inom landet än mera sällan förekomma att vid inmätning säljarens märke åsättes.

Vid export t. ex. av sågade trävaror är däremot nästan undantagslöst fallet, att säljarens märke åsättes. Det är av vikt för både säljaren och den utländska virkeshandlaren, att virket bär ett på den utländska marknaden väl inarbetat sågverksmärke. Här skulle således t. ex. vid fobköp samma beklagliga förhållande som hittills kunna inträffa, att en fullt naturlig försening av fraktlägenheten skulle medföra, att en därunder inträffad konkurs berövade köparen hans virke. Men så mycket vinnes dock genom den ifrågasatta lagstiftningen, att köparen kan, om så kräves, säkra sig mot säljarens borgenärer genom att låta å virket anbringa även köparens märke.

Vid uppställandet av villkoren för köparens skydd torde därför hänsyn behöva tagas allenast till det fall att individualiseringen av virket skett i form av åsättande av köparens märke. Att särskilt nämna inmätningen såsom förutsättning för skyddet torde vara obehövt. Slutakten är märkningen och utan denna bör skyddet ej inträda. Skulle på grund av parternas överenskommelse märkning i något fall ske utan inmätning, bör även under sådana

ovanliga förhållanden märkningen anses innebära en tillfyllestgörande individualisering.

En märkning, som skall tillerkännas betydelse för köparenskyddet, måste som nämnt vara tydlig. Därigenom tillgodoses ej blott en fullt betryggande individualisering av virket utan även kreditgivarens intresse att ej vilseledas av creditsökandens innehav av gods, som kreditgivaren ovetande är försålt.

Märkning av inmätt gods, som utföres genom virkesmättningsföreningarnas försorg, sker genom inslagning å virkesklamparnas ändar av s. k. stuk- eller vassmärken. De äro fullt tydliga och en var som besiktigar ett på sådant sätt märkt virke har all anledning att förvissa sig om, huruvida icke virket är sålt.

Virke, som inmätes i travat mått, märkes emellertid icke på detta sätt. Brännved märkes ofta endast genom påskrifter med blåkrita, med gummi-stämplor eller på annat mindre hållbart sätt. Bränlekommissionen har emellertid den 6 november 1942 fastställt en mättningsinstruktion att gälla vid leverans från producent till auktoriserad uppköpare av brännved, avverkad efter den 30 juni 1942, och i denna instruktion föreskrivit, att veden skall märkas på travens ena sida med tydliga stukmärken i de klampändar, som ligga i travens ytterkanter, både översta och nedersta varvet och vid gavlarna, samt dessutom med spridda märken över hela sidan. Samtliga märken skola anbringas så att de bli fullt tydliga. Mätaren skall vidare på lämpligt sätt och ställe på traven anteckna dess littera och nummer enligt mätsedeln, dag för mätningen och sina initialer.

Då avverkarnas brännvedsförsäljning för närvarande praktiskt taget uteslutande äger rum till auktoriserade uppköpare, torde även vad såld brännved beträffar sålunda i viss utsträckning redan vara sörjt för att dess märkning motsvarar kravet såväl på erforderlig individualisering som i fråga om tillräcklig varning för kreditgivare.

Enligt lagen den 30 juni 1943 med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke äger Konungen, då skäl därtill äro, förordna, att inom riket eller viss del därav mätning av ved eller annat virke skall, där mätningen är avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket, utföras i enlighet med föreskrifter, som meddelas av Konungen eller myndighet Konungen bestämmer. Om förhållandena därtill föranleda må förordnandet jämväl innefatta, att mätningen skall, där så påfordras av den, vars rätt beröres av mätningen, utföras av virkesmätare, som av Konungen eller myndighet Konungen bestämmer därtill erhållit tillstånd (auktorisation).

Skogsstyrelsen har nu med stöd av kungl. kungörelse, som utfärdats rörande lagens tillämpning, genom cirkulär den 30 november 1943 utfärdat bestämmelser om mätning av brännved, som skola gälla vid försäljning av sådan ved. Bestämmelserna innehålla bl. a. att veden skall märkas med köparens märke, där denne det påfordrar, samt att sådan märkning skall ske genom anbringande på vedtravens ena sida av fullt tydliga märken i ändarna på de klampar, som ligga i travens ytterkanter — både översta och nedersta varvet — samt vid gavlarna och dessutom spridda märken över hela sidan.

Även beträffande annat virke har samtidigt skogsstyrelsen utfärdat mät-ningsbestämmelser, som emellertid ingenting innehålla rörande sättet för märkningen. Det lär dock vara meningen att i mätning sinstruktioner, som skola komplettera dessa mät-ningsbestämmelser, intaga närmare föreskrifter om sättet för märkningen.

Skulle dessa märkningsbestämmelser vad angår märkenas tydlighet icke anses fullt betryggande för nu förevarande ändamål torde i anslutning till den nu ifrågasatta lagstiftningen särskilda bestämmelser böra utfärdas, som möjliggöra för köpare att få tillgång till en märkning, som ostridigt skyddar hans rätt.

Bör sålunda föreskriven märkning göras till obetingad förutsättning för skyddet eller skall även på annat sätt företagen märkning, som är fullt tydlig, godkännas?

Då det alltså är att förvänta att mät-ningsregler, som äro för den ifrågasatta lagstiftningen tillfredsställande, komma att utfärdas av vederbörande myndighet och att för mätningens utförande erforderlig personal torde komma att finnas tillgänglig, kan ifrågasättas, om ej, till undvikande av tvistigheter rörande märkningen och dess tydlighet, enbart märkning, som skett på sätt nämnda myndighet föreskriver, borde godkännas.

Häremot kan dock göras gällande, att det kan vara betänkligt att binda ifrågavarande civilrättsliga skydd vid en sådan formföreskrift. En fullt tydlig märkning kan ha ägt rum, ehuru den ej gjorts i full överensstämmelse med nämnda föreskrifter. Att i ett sådant fall underkänna märkningen, kan i förekommande fall bliva föga tilltalande. Det torde därför måhända vara lämpligast att överlämna åt vederbörande myndighet att pröva, om köparens märke vid den avgörande tidpunkten var fullt tydligt anbragt å virket — vare sig å varje klamp eller på ett eljest fullt tillfredsställande sätt.

Det får förutsättas att, även om det icke uttryckligen utsäges i lagen, en märkning i överensstämmelse med utfärdade föreskrifter alltid kommer att av vederbörande myndighet anses såsom tillfredsställande.

Säkerhetsköpen.

Under senare tid har praxis stadgat sig i den riktningen att lösöreköpsförordningen tillämpas både å säkerhetsköp och omsättningsköp. Om nu vid sidan av de i lösöreköpsförordningen givna bestämmelserna om köparens skydd mot säljarens borgenärer vad angår virkesförsäljningar meddelas de här föreslagna, uppkommer frågan huruvida även dessa bestämmelser skola komma att i praxis, utan att stadgande därom gives, tillämpas även å säkerhetsköp.

Frågan torde ha huvudsakligen teoretiskt intresse ty, såsom förut sagts, inom virkesmarknaden synas säkerhetsköp knappast förekomma. Skulle så någon gång ske torde annan utväg knappast finnas än att följa samma linjer som praxis anvisat i fråga om köp, vilka falla under lösöreköpsförordningen.

Att i sammanhang med förevarande begränsade och för en eventuell kris-situation avsedda lagstiftning upptaga frågan, huru säkerhetsköp rätteligen skola behandlas, torde icke kunna ifrågakomma.

Frågan är nämligen icke lätt att tillfredsställande reglera. Rättspraxis har icke ansett sig kunna nöja sig med att låta de under lösöreköpsförordningen fallande säkerhetsköpen fungera i stället för förpantning — i form av försäljning med återköpsbestämmelse — utan har givit säkerhetsköpen karaktären av verkliga underpantförskrivningar (N. J. A. 1928: 639; 1929: 150). En anordning, varigenom ett rättsinstitut erhåller en utformning, vilken lånas från ett annat institut, som tillkommit för helt andra syften, är i regel föga lämplig och leder vanligen till förvecklingar och tolkningssvårigheter. En av de olyckliga följderna av att underpant i lösören ansetts föreligga vid säkerhetsköp är, att alla bestämmelser kommit att saknas rörande »köparens» skyldigheter och rättigheter, sådana dessa föreligga i fråga om en panthavare vid stiftande av underpant. För att lösa dessa frågor har rättspraxis måst tillgripa konstruerandet av rättigheter och skyldigheter med stöd av en på grund av förbudet mot *lex commissoria* gjord omreglering av avtalet (N. J. A. 1909: 466) eller ett antaget fiduciariskt rättsförhållande (N. J. A. 1912: 156; 1928: 639; 1929: 150. Se även Sjögren T. f. R. 1914 samt Undén, *Sakrätten* I s. 174 ff.).

De *lege ferenda* synes denna genom lösöreköpsförordningen och rättspraxis uppkomna rättsliga anordning icke godtagbar, men, som tidigare sagts, den frågan kan icke nu upptagas till behandling. Den torde få lämnas till det lagstiftningsarbete, som igångsatts rörande lösöreköpsförordningen i dess helhet.

Skydd för säljaren mot köparens borgenärer.

I virkesmättningsrådets framställning har i förbigående även berörts frågan om de ekonomiska förluster, som vid en kris på virkesmarknaden köparens obestånd skulle kunna förorsaka säljarna på grund av den oklarhet, som förménades råda i fråga om säljarens skydd mot köparens borgenärer.

Därvid är dock att beakta, att om säljaren på grund av kreditavtal eller av annan anledning till köparen utgivit virket, helt eller delvis, innan betalning erlagts, något skäl att skydda säljaren mot köparens borgenärer, utöver vad i 41 § köplagen sker, icke synes föreligga. Har åter godset icke utgivits och erlägger ej köparen betalning enligt de i avtalet därom givna bestämmelserna, kan säljaren häva avtalet eller i varje fall hålla godset inne. I ena som i andra fallet är redan enligt gällande lagstiftning säljarens skydd mot köparens borgenärer fullt tillräckligt.

Lagförslagets avfattning.

Slutligen föreligger frågan om det sätt, på vilket vid den ifrågasatta lagstiftningen skyddet för virkesköparen gentemot säljarens borgenärer bör genomföras. Den till synes enklaste utvägen vore att, på sätt virkesmättnings-

rådet föreslagit, stadga att virkesköparen skall anses i och med märkningen hava kommit i besittning av det köpta virket. Därmed inträder emellertid ej blott det önskade skyddet för virkesköparen mot säljarens borgenärer utan även rättsverkningar utanför detta område t. ex. vid tvesalu och även därutinnan att, vad virkesmätningsrådet säkerligen skulle anse beklagligt, en försämring skulle inträda i fråga om säljarens skydd mot virkesköparens borgenärer. Om virket skulle anses hava genom dess förseende med köparens märke kommit i köparens besittning, följer därav på grund av stadgandet i 28 § 2 st. köplagen att säljaren ej kan vid underlåtenhet från köparens sida att erlägga betalning häva köpet, utan är hänvisad att bevaka sin fordran i köparens konkurs.

Det synes alltså vara lämpligt att söka åstadkomma en sådan avfattning av den ifrågasatta lagen, som allenast tager sikte på skyddet för virkesköparen gentemot säljarens borgenärer i det fallet att virket är kvar i säljarens omedelbara eller medelbara besittning. Genom att på detta sätt begränsa området för den ifrågasatta lagens verkningar undviker man rättsföljder därav, som ej höra till syftet med ifrågavarande provisoriska lagstiftning.

Ej heller synes den ifrågasatta lagen böra taga ställning till frågan huruvida i fall där lösöreköpsförordningen ej anses tillämplig — meningarna äro som synes av den ovan lämnade redogörelsen delade rörande frågan, när godset skall anses kvar i säljarens vård — skydd mot säljarens borgenärer inträder redan i och med köpslutet. Denna fråga torde alltjämt böra lämnas åt domstolarna att avgöra.

Lagens bestämmelser synas böra så avfattas att — oberoende av de olika meningar, som kunna finnas angående innebörden av ordet vård i lösöreköpsförordningen, angående betydelsen av omedelbar och medelbar besittning, angående frågan när en sådan besittning skall anses ha upphört och när tradition ägt rum samt angående verkan enligt gällande rätt av köpeavtalets ingående i fråga om köparens skydd mot säljarens borgenärer — köparen alltid skall kunna genom att tydligt anbringa sitt märke å det hos säljaren kvarliggande virket försäkra sig ett sådant skydd.

Den omständigheten att förevarande lagstiftningsarbete upptagits allenast i syfte att möta en kristidssituation, som måhända aldrig kommer att inträffa, synes göra det lämpligt att, trots att lagen behandlar en central civilrättslig fråga, låta den få formen av en fullmaktslag, som skall utfärdas endast om skäl därtill äro.

Ett ytterligare skäl härför utgör den omständigheten att, därest den nu ifrågasatta lagen får karaktären av allenast en provisorisk fullmaktslag, detta medför att det redan igångsatta lagstiftningsarbetet å lösöreköpsförordningens ersättande med andra lagbestämmelser mindre bindes än eljest måhända kunde anses vara fallet.

Stockholm den 30 november 1943.

ALGOT BAGGE.

F ö r s l a g

till

L a g**om verkan mot säljarens borgenärer av sålt virkes märkning.**

Häri genom förordnas som följer:

Konungen äger, då särskilda skäl därtill äro, förordna att, utan hinder av vad eljest må gälla, vid försäljning av ved eller annat virke den omständigheten att säljaren själv eller genom annan har virket i sin besittning icke skall medföra, att virket kan tagas i anspråk för betalning av säljarens gäld, såvida virket är fullt tydligt märkt med köparens märke.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 7 mars 1944.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 29 februari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 februari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om köpares rätt till märkt virke*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn H. K. H. Holmgren.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 7 mars 1944 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 18 februari 1944 remitterade förslaget till *lag om köparens rätt till märkt virke*.

Med förmälan, att förslaget av lagrådet lämnats utan erinran, hemställer föredraganden, att förslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Crona.